

HOTARUL

★ ★ **Revistă literară și culturală** ★ ★

SUMAR:

Hotarul	Doi oameni: două replici
Ing. Șt. Mateescu	Criza americană și experiența Roosevelt
Pompiliu Barbu	Pastel teuton — Nadia Feodorovna — Crăciunul Moșului la Crîșma din Câmpie (<i>versuri</i>)
George Sofronie	Revizionismul și articolul 19 din Pactul Societății Națiunilor
Marcel Olinescu	Cântec banal (<i>versuri</i>)
P. M. Boșdan	Panteism (<i>versuri</i>)
* * *	Ultima romanță — Voce (<i>versuri</i>)
C. Mnerie	Iarna (<i>versuri</i>)
Al. Țințariu	Căsnicie ideală (<i>schiță</i>)
C. Pascu	Blestem — Disperat (<i>versuri</i>)
Ed. I. Găvănescu	Târguri arădane: Boroș-Ineu
P. P. Bănișteanu	Târg de tauri (<i>schiță</i>)
Pan	Cronica Rimată

Recensii. CĂRȚI: I. I. Al. Brătescu Voinești: Cu undița — T. Teodorescu-Branște: Băiatul Popii (i. f.) — C. Argintaru: Agonia Soarelui (o. m.) — Ion Al. Bran-Lemeny: Talaz — Ion Clopoșel: Vasile Goldiș Panait Istrati: Casa Thüringer (a. n.)

REVITE: Revista fundațiilor Regale — Cuvântul liber — Progres și Cultură — Abecedar — Granița — Blajul — Suflet Românesc — Brașovul literar (a. n.) — Libertatea — Lumea Nouă (i. p.)

Insemnări: Din legăturile lui Vasile Alecsandri cu Aradul (o. lp.) — I. G. Duca — Prof. dr. Ion Cantacuzino — Teodor Mihalyi (i. f.) — Debutul parlamentar al lui Șt. C. Pop (ed. t. g.) — P. P. Negulescu — Vasile Goldiș și revistele culturale — Gheorghe Pascu și „Junimea” dela Iași (i. p.) — Extremele... (a. n.)

Note: Doliul națiunii — Premiile literare — Cultul muzicii corale — O conferință utilă (Tiberiu Voia)

HOTARUL apare sub îngrijirea unui comitet de redacție, format din următorii membri ai „Ateneului Popular Arădan“: Barbu Pompiliu, Ciuhandu Gh., Constantinescu Al., Găvănescu Eduard, Lupaș Octavian, Olinescu Marcel, Negură Al., Păun Mihail, Isaia Tolan și Vuia Tiberiu.

HOTARUL apare lunar cu un singur număr dublu pentru lunile Iulie și August, abonamentul fiind:

Pentru autorități, instituții și întreprinderi comerciale, financiare și industriale,
pe an --- --- --- 200 lei
pentru particulari -- --- 100 lei

* * *

HOTARUL va apare in 24 și 28 pagini.

PENTRU DOMNII AUTORI. Manuscrisele nepublicabile nu se păstrează și nu se înapoiază. Cele admise de comitet vor fi publicate în ordinea primirii.

Domnii autori sunt rugați a trimite manuscrisele scrise la mașină, pe o singură pagină și perfect citibile.

Pentru tot ceiace privește **redacția**: manuscrise, cărți, reviste, etc. a se adresa:
Al. Negură, publicist, Arad.

Abonamentele și tot ceiace privește **administrația**, se vor adresa:
Al. Constantinescu, profesor, Bul. General Dragalina, Arad.

NOTA ADMINISTRAȚIEI. Rugăm pe domnii abonați să ne trimită costul abonamentului pe adresa: Al. Constantinescu, Arad, Bulevardul General Dragalina, 16.

HOTARUL

DOI OAMENI: DOUĂ REPLICI...

Aradul a suferit două înfrângeri, la răstimpuri de-o bătae de inimă numai.

Vasile Goldiș și-a pus ultimul gând în tăcere și numai lui singur; Ștefan Cicio Pop și l-a strigat cu acord de vijelie: cei doi oameni mari ai Aradului și-au păstrat până la urmă caracteristica vieții.

Unul a plecat în urma celuilalt la un singur pas și drapelele indoliate i-au priveghiât cu aceeași liniște. — Iși aminteau ele, că unul le chemase odată la viață, ca celălalt să le agite în furtuna luptelor, ori de câte ori graiul Ardealului era amenințat.

Vasile Goldiș impletea frumos cuvântul scris, Ștefan Cicio Pop îl striga cu accente de profet, în intruniri populare ca și în parlamentul rămas surd credințelor alor săi!

Unul model a gândit textul epopeii românești, ca celălalt să-l interpreteze spectaculos în fața celor mulți. — Se completau unul pe altul ca două silabe ale aceluiaș cuvânt; Ștefan Cicio Pop fiind sabia cu multiple accente de strălucire, când era chemată să spintece văzduhul cu vorba; Vasile Goldiș știind să-i păstreze și să-i îmbogățească mereu luciul, în teaca gândurilor lui.

Profesorul a rămas toată viața numai la catedră și avocatul, numai la tribună. — Unul trăia singularizându-se tot mai mult, pentru a radia lumina numai din el; celălalt se imprăștiă tumultos, să cucerească tot ce era dincolo de el.

Vasile Goldiș, tulpină crescută la umbra Bisericii, credea în răsplata jertfei pământului crescut om; Ștefan Cicio Pop știa, că acest pământ e-o minune de clipă numai, fără nici un ecou, atunci când el nu mai face umbră.

Ca două poluri ce erau, trăsătura lor de unire a fost numai neamul românesc, văduvit de patria rămasă dincolo de crestele munților. Sudura acestei legături lăsa impresia veșniciei și totuși n-a fost așa. — Idealul național, în slujba căruia

ei și-au consumat gând și vorbă, primind pecetea împlinirii, în memorabila zi de 1 Decembrie 1918, — acolo în cetatea victoriei și a tragerii pe roată — fatalitatea a făcut ca polii să-și piardă echilibrul: sudura troznise sub nebunia, bucuriei!

Legea naturală rămânea lege și aceia psihică trebuia să se confunde cu cea fizică. Satelitul Ardealului rătăcit în spațiul istoric timp de-o mie de ani, de globul graiului românesc, nu-și mai putea menține elementele proprii; sufletul neamului revenit la matcă, în marea și noua lui prefacere, fiind chemat să frământa rosturi noi!

Luna Iunie a anului 1926 a frânt o legendă și din Aradul luptelor naționale din trecutul istoric, Vasile Goldiș a marcat începuturile mult așteptatei unificări sufletești.

De-atunci și până eri numai, omul gândirii scrise n-a mai împrumutat luciul vorbelor, animatorului din alte vremi!

Rostuitorul minunat al văltoirii, ca statmajoristul în birou, s-a retras tot mai absent în mijlocul cărților de bibliotecă; iar interpretul artist al epopeii, continua să-și acorde vijelia vorbelor într-o tiradă, care nu-și mai avea rostul: trăia numai tradiția.

Decadența gloriilor se întrezărea tot mai mult și veșnicia fără nume, plana de mai bine de șase luni în spațiul cuprins între străzile Românului și Unirei. — Însăși numirea acestor două străzi ni-i indică drept ceiace au fost: Vasile Goldiș, plămăditorul cu grijea unei cât mai pregătite frământări; Ștefan Cicio Pop, focul care infierbântă aluatul, să-l ducă în pragul coacerii desăvârșite!

Dincoace de acest fenomen, împlinit în urmă cu aproape 16 ani, și unul și altul au rămas numai oameni: Vasile Goldiș spunându-și ultimul gând în tăcere și numai lui singur; Ștefan Cicio Pop, strigându-l cu accent de vijelie!

Au plecat unul după altul, numai la răstimp de-o bătae de inimă, ca două replici într-un sfârșit de act!

HOTARUL

Pastel teuton.

**Generale, în amurguri,
Te schitez pe terestruie,
Cum te plimbi, prin cetățuie,
În dolman cu brandenburguri.**

**Colțuri mici de zări renane
Se ivesc printre crenele
Coperișe de hotele
Și biserici luterane.**

**Printre frunze de aramă,
O cazarmă cu trei caturi,
Săli cu arme și cu paturi
Și cu chipul tău, în ramă.**

**Pe platou, o cavalcadă —
Trec zâmbind contese fine
Toate blonde ca și tine,
Generale de brigadă.**

**Sar ogari subțiri și latră,
Mânuși albe te salută,
Iar deoparte stau o sută —
De ulani tăiați în piatră.**

**Făr'de veste o trompetă,
A 'nceput să-și șipe zvonul . . .
Peste zări, ce duc isonul,
Cade seară violetă.**

Pomplilu Barbu.

Criza Americană și Experiența Roosevelt

In capitolul „Les trois spectres“ din cartea sa „Mes songes que voici“ André Maurois spune că în cursul peregrinărilor sale prin orașele și câmpiile americane s'a împedecat peste tot de umbrele trecutului poporului american :

1. De umbra puritanului din veacul al 18-lea reprezentată și azi prin legi severe și copilărești, dar cari nu se potrivesc cu nevoia de libertate de conștiință care domnește în mentalitatea omului de azi ;

2. de umbra pionierului din prima jumătate a veacului al 19-lea care, atunci când nu găsea acasă la el tot ce îi putea satisface nevoile materiale, își lua calul și flinta și pleca în spre apus spre a-și cuceri noi câmpuri de activitate, — și

3. de umbra feudalului dela sfârșitul veacului al 19-lea care prin mijlocul trus-
turilor industriale crease o aristocrație a banului care tindea la cucerirea economică a întregii omeniri.

— Am crezut util să-mi încep expunerea cu reproducerea acestei reflecțiuni a scriitorului francez, căci ea explică multe din faptele și metodele întrebuițate de guvernele Statelor Unite dela război incoace.

*

Atunci când, la 1 Iulie 1932, Convențiunea partidului democrat american și-a desemnat candidatul la președenția Statelor Unite în persoana lui Francisc Roosevelt, o adiere de speranță a străbătut sufletele popoarelor de ambele părți ale Atlanticului.

Europenii nu puteau uita că în timpul campaniei electorale din 1920 Roosevelt se prezentase în ipostaza de campion inflăcărat al Societății Națiunilor și al adoptării arbitrajului internațional în conflictele dintre popoare, iar Americanii își aduceau aminte că în calitate de subsecretar de Stat organizase marina de război a Statelor Unite și că în 1928 în calitate de guvernator al Statului Newyork făcuse eforturi meritorii pentru combaterea șomajului atât în industrie cât și în profesiile libere și pentru ajutorarea fermierilor greu atinși de criză.

De aceia când, la 8 Noembrie 1932, fu ales președinte al Republicii, cu o majoritate formidabilă de 472 voturi din totalul de 531 delegați, o bucurie mare s'a întins la toate popoarele lovite direct sau indirect de criza americană.

Era în această manifestare un sentiment de ușurare pentru dispariția dela cârmă a lui Hoover, sub președenția neputincioasă a căruia se produsese marea criză financiară din

Octombrie 1929 și dezvoltarea catastrofală a șomajului industrial, dar erau și speranțele deșteptate prin apariția pe scenă a unui om nou, care în diferite împrejurări dase dovezi de inițiativă și hotărâre.

Americanii așteptau de la Roosevelt:

- a) Suprimarea prohibiției,
 - b) Reducerea dacă nu suprimarea șomajului,
 - c) Refinvierea vieții economice prin urcarea prețurilor industriale și agricole
- Europeanii sperau la rândul lor:
- a) Rezolvarea problemei datoriiilor de război,
 - b) Coborârea dacă nu suprimarea bariere-
lor vamale.

Care a fost atitudinea lui Roosevelt în fața acestor probleme?

În timpul campaniei sale electorale nu s'a pronunțat hotărât de cât în chestiunea prohibiției. A făgăduit că legea Volstead va fi modificată în sensul de a se permite comerțul băuturilor conținând până la 4% alcool. În această direcțiune s'a ținut de cuvânt; astăzi mai mult de jumătate din statele federale au legiferat vânzarea berei și foarte curând modificarea articolului respectiv din Constituția federală va fi realizată.

În toate celelalte probleme ce se puneau viitorului președinte, Roosevelt s'a mărginit în timpul campaniei sale electorale să afirme că are soluțiunile sale proprii, fără a preciza însă nimic: în adevărat psiholog el a știut astfel să creeze în masa alegătorilor un mesianism special, prin care mulțimile increzătoare au văzut în el pe tămăduitorul tuturor relelor, fără a se întreba de unde și cum va veni tămăduirea.

Cu drept cuvând cronicarul economic al unui periodic francez scria la 1 Noiembrie 1932:

»Puterea cea mai mare a Dlui Francisc Roosevelt constă în faptul că apare ca un om nou, cea ce este deja un întreg program, la care Europa este tot atât de interesată ca și America. Față de America decepționată de experiența cu Hoover, față de Europa îngrijată, guvernatorul statului Newyork practică deocamdată politica surâsului. Perspectivele sunt promițătoare....«

Care era situația economiei americane în ziua înscăunării lui Roosevelt? x)

a) În ziua de 4 Martie când Roosevelt intră la Casa Albă pentru a înlocui pe Hoover, șomajul atinsese cifra formidabilă de 17.165.000 (după Hamilton Institute): Dacă luăm în considerare că după statisticile oficiale, populația Statelor Unite se ridică la 120 milioane și că coprinde 33% deci 40 milioane bărbați și femei în putere de muncă (în vârstă între 20 și 40 ani) rezultă că 43% din populația țării, nu era în măsură a-și câștiga existența.

b) În acel moment salariile ce se plăteau, reprezentau abia a treia parte din salariile plătite în 1926.

c) Dela începutul crizei, muncitorii și funcționarii șomeri pierduseră în salarii 50 miliarde dolari (835 miliarde lei.)

d) Dispariția din circulație a acestei sume enorme, produsese crăhurile bancare, care au înghițit 15 miliarde dolari din banii depunătorilor (247 miliarde lei).

e) Industria oțelului lucra numai cu 10% din puterea ei de producție.

f) Arama se producea cu 22 lei pe kilogram și se vindea cu 18 lei.

g) Bumbacul se producea cu 52 lei și se vindea cu 18 lei.

x) Datele ce urmează, sunt extrase din o conferință ținută la Clubul Rotary din București de Dl. Agripa Popescu fost Director General al Regiei Monopolurilor Statului.

h) Grâul, care se vânduse cu câțiva ani înainte cu 48.000 lei vagonul, acum se vindea cu 18.000 lei și marea masă a agricultorilor erau ipotecați la bănci și ajunsesera insolvabili.

i) În fine majoritatea orașelor erau insolvabile și nu-și mai plăteau de luni de zile funcționarii și lucrătorii.

Acestei situațiuni dezastruoase se angajase să facă față noul președinte atunci când solicita votul alegătorului; pentru el nu existau de cât două alternative: sau reușește a reintroana, dacă nu prosperitatea din anii de după război, dar cel puțin o normalizare a vieții poporului american, sau în caz contrar acesta, împins de armata șomerilor muritori de foame, se va aventura pe calea revoluției.

Înainte de a expune și de a examina măsurile luate de Roosevelt de la instalarea lui până azi, credem necesar a trece în revistă pe scurt evenimentele economice petrecute de la izbucnirea războiului încoace, pentru a da o viziune clară a împrejurărilor și greșelilor cari au condus poporul american la problema gravă ce se punea noului președinte.

În anul 1914 când a izbucnit războiul european, Statele Unite se aflau în plină expansiune industrială și agricolă; un popor tânăr și viguros, bogății naturale imense, o țară întinsă din care mai mult de o treime se afla încă în perioada de colonizare, făceau din Statele Unite o unitate economică careia i se prevedea o prosperitate excepțională și căreia bursele din Londra și Paris îi acordau credite aproape nelimitate. Alimentată din belșug cu oameni și capitaluri din Europa, economia americană avea ochii îndreptați spre apus pentru colonizarea terenurilor virgine din Far West, iar pentru viitor peste Pacific spre Japonia și China.

Neutralitatea în care s'au menținut Statele Unite timp de 2 și jumătate ani față de războiul european, a transformat cu totul structura lor economică. În câte va luni războiul sleise toate stocurile și pentru economia americană se deschisera deodată posibilități de dezvoltare pe care nu le putuse întrezări nici în visurile sale cele mai optimiste: Europa cumpăra ori ce cantitate de mărfuri și cu orice prețuri i se cerea.

Grăție acestei conjuncturi se prezentară pentru industria și agricultura americană posibilități largi de dezvoltare, iar spectrul pionierului, de care vorbește Maurois, care merge

mereu înainte fără a cerceta ce va aduce ziua de mâine, împinse economia americană la o expansiune formidabilă, ea și cum războiul era să se prelungească la infinit, iar economia europeană nu avea să se mai restabilească nici odată.

Pe nesimțite rezervele de aur ale băncilor europene trecură oceanul și se infundară în pivnițele băncilor federale și cum războiul se prelungea, Statele Antantei începură a se îndatora față de America.

Dar războiul uza pe toți; semne de oboseală începură a se arăta la popoarele ce și vărsau sângele pentru triumful dreptății și atunci spectrul capitalistului feudal, în teama de a nu-și vedea debitorii ruinați, inspiră lui Wilson hotărârea de a arunca în balanță puterea poporului american. Acesta porni la războiu închipuindu-și în naivitatea sa de puritan că va lupta pentru trinitul dreptății, pe când de fapt se ducea să salveze pe debitorii Wall-Streetului.

Idealistul Wilson, fost profesor de istorie, văzu de altfel adâncimea greșelii în care căzuse, când în 1919 Congresul american a refuzat ratificarea iscăliturii puse pe tratatul încheiat la Versailles sub inspirația lui directă și cu scopul de a asigura o pace durabilă între popoare.

Războiul răsturnase între timp complet raporturile financiare dintre cele două continente. Europa datora Statelor Unite în 1920 aproape 10,5 Miliarde Dolari, datorie contractată prin împrumuturi în bani, mărfuri, materiale de războiu și mijloace de trai. x).

America pretinse imediat consolidarea acestor datorii. În zadar susținură debitorii că mai mult de jumătate din ele constau din avansuri făcute în anii 1917 și 1918, când America se afla deja angajată în război și că deci constituiesc contribuția ei pe timpul când celelalte popoare sângerau pentru cauza comună în așteptarea creării armatei americane; apăruse spectrul feudalului egoist și al puritanului intrasigent, cari susțineau morțiș că un ban împrumutat trebuie neapărat restituit, indiferent de ori ce alte considerațiuni.

x) După raportul Secretariatului Tezaurului din 1926, această datorie se repartiza astfel:

Anglia	4277 mil.	Grecia	15 mil.
Franța	3408,8 "	Rusia	192,6 "
Italia	1648 "	Polonia	159,7 "
România	37,9 "	Statele Unite	24,1 "
Cehoslovacia	91,9 "	Finlanda	8,3 "
Jugoslavia	51,8 "	America de Sud	12 "

Dar grelele datorii ce apăsau asupra popoarelor europene începură să influențeze asupra valutelor; monedele europene pierdeau cu încetul din puterea lor de cumpărare, cea ce făcu pe Englezi cei d'întâi să procedeze la stabilizarea lirei sterline prin un aranjament al datoriilor către America. Teamă că lira lor va pierde dominația pieței monetare internaționale, pe care o deținea de peste 50 ani (ceace totuși s'a întâmplat) a condus la acordul Baldwin—Melon din anul 1924 prin care Anglia recunoștea datoria sa către Statele Unite și se lega să o plătească în decurs de 62 ani. Această primă ruptură făcută în frontul comun al foștilor aliați, conduse și pe cei l'alți să și consolideze rând pe rând datoriile către Statele Unite în scop de a și apăra stabilitatea monedelor naționale.

Între timp Statele Unite cari, invocând teoria lui Monroe, refuzaseră să semneze tratatul din Versailles, începură a se amesteca cu aere de creditori privilegiați în problema regulării reparațiilor datorate de statele învinse învingătorilor. Sub denumirea de observatori, agenții băncilor de peste Ocean interveneau în discuțiunile ce se țineau în diferite congrese în problema reparațiilor și s'a ajuns astfel la faptul paradoxal că această problemă a fost rezolvată în anul 1924 după planul întocmit de unul din acești observatori Generalul Dawes.

Spectrul puritanului ceruse ca polița semnată de foștii aliați să fie onorată în termen, iar acela al feudalului se îngrijea ca debitorii să dispună de fondurile necesare acestei operațiuni.

În timpul acesta economia americană, alimentată de un sistem bancar hipertrofiat și de ratele reparațiilor germane, care treceau prin Londra și Paris pentru a se opri la New-york, cunoștea o prosperitate nebănuită. Ca un exemplu sugestiv, pomenim că în Statele Unite s'au fabricat în anul 1926 nu mai puțin de 8 milioane automobile, când totalitatea mașinilor ce au circulat în acel an pe tot globul era de 24 milioane. Ford emitea faimoasa sa teorie după care sporirea progresivă a salariilor combinată cu raționalizarea muncii, efi-nește producția și sporește numărul consumatorilor și că producțiunea sporește consumația fără nici o limită.

Spectrul pionierului doritor de aventură eșise din întuneric și apărea pe scenă

deschisă pentru a duce în câțiva ani America la cel mai cumplit dezastru.

Incepând din 1924, băncile americane, amețite și ele de prosperitatea fără seamăn ce părea că se abătuse asupra lor, se porniră la o inflațiune de credite fără precedent, atât pe piața internă cât și pe cele externe. În curs de 4 ani, creditele acordate în afară, atinseră formidabila sumă de 12 Miliarde Dolari din cari o treime numai în Germania. Toate aceste credite, acordate pe termene scurte și mijlocii, au fost consimțite însă fără un control eficace al întrebuițării lor; ele au fost immobilizate în investițiuni industriale și în lucrări publice cu rentabilitate mai mult sau mai puțin îndepărtată.

În momentul când — în Martie 1929 — președintele republican Hoover se instalează la Casa Albă, prosperitatea americană se afla într'un echilibru instabil; o nebunie colectivă coprinsese poporul american, care îl împingea să creadă că fiecare cetățean e destinat de soartă să se îmbogățească și așa fiecare cumpăra mai mult de cât era în stare să plătească, agricultura și industria produceau mai mult de cât puteau să vândă, băncile acordau credite în dreapta și în stânga; toată această activitate, pe care cuvântul imprudență este prea slab să o caracterizeze, se bazuia exclusiv pe speculațiunea valorilor la bursa din Wall-Street.

Optimismul acesta nesănătos, care dedea poporului american convingerea că el este stăpânitorul lumii, îl făcu să se amestece din nou în problema reparațiunilor europene; din acest amestec a eșit planul Young, care fixa o nouă reducere a datoriilor statelor învinse.

Dar această hipertrofie a sentimentului de siguranță trebuia să se sfârșească cu un dezastru, căci legile economice sunt inexorabile. S'a calculat în adevăr, din nenorocire prea târziu, că la începutul anului 1929 dobânzile la datoriile Statului, fermierilor și industriilor americane, absorbeau trei pătrimi din venitul total al poporului american.

Cu tot optimismul președintelui Hoover, poreclit președintele prosperității, bășica de săpun se umflase prea mult și ea trebuia să se spargă.

La 19 Octombrie 1929 se produse dezastrul: 5 milioane de titluri fură vândute în o singură zi cu scăderi de la 5 la 40 puncte. Acțiunile Steel cari dădeau indicele pieței de efecte, căzură în câteva zile de la 250 la 205 și cu toate declarațiile lui Hoover că criza

va trece în 60 zile, mișcarea ei în jos a continuat fără întrerupere.

Incepu atunci alunecarea spre prăpăstie a întregii economii americane; băncile se topeau cu zecile în fiecare săptămână, industriile își închideau porțile, armate de șomeri începură să apară cu contingente din zi în zi mai numeroase.

Finanța americană alarmată, încercă atunci să reîntre în posesiunea creditelor acordate cu ușurință în America de Sud și Germania și constată cu surprindere că ele fuseseră întrebuițate în lucrări publice și în investițiuni și deci immobilizate. Atunci a apărut expresiunea nouă a creditelor înghețate, adică a creditelor ce nu pot fi recuperate de cel ce le-a acordat, fiind, immobilizate în averea fixă a debitorului.

În timpul acesta, criza americană mergea înainte cu pași repezi; într'un an și jumătate, acțiunile Steel căzuseră la 30, peste 4000 de bănci se aflau în incetare de plăți; miliardele de dolari ale depunătorilor dispăruseră în catastrofă iar Statul american obligat să întrețină milioanele de șomeri muritori de foame, înregistra deficite bugetare colosale.

În primăvara anului 1931, optimismul lui Hoover dispăruse; încercând să salveze cel puțin o parte din creditele acordate Germaniei de băncile americane, el lansă la 20 Iunie 1931 faimosul mesaj prin care propunea Statelor europene un moratoriu general de un an al tuturor datoriilor interguvernamentale.

Marii creditori ai Germaniei, Franța, Anglia, Belgia și Italia întruniți la Londra în conferință, deciseră fără a mai consulta pe cei mici acordarea acestui moratoriu, în speranța că această dovadă de generozitate va fi recompensată și că în cursul anului de moratoriu americanii vor consimți la o nouă examinare și aranjare a datoriilor lor către America. Toate porțile la care bătura însă stăteau închise și ele întâmpinară un refuz net la toate încercările făcute în acest scop. Singurii cari au profitat de »moratorul Hoover« au fost Germanii, cari nu mai plătiră nimic din anuitățile la cari erau obligați prin planul Young. Mai mult decât atât, încă din Noiembrie 1931 anunțară »urbi et orbi« prin glasul cancelarului Bruening, că puterea lor de plată este secată, că nu mai vor fi în stare de a relua nici plata ratelor Young, nici anuitățile împrumuturilor contractate în America și cerură o nouă examinare a capacității de plată a Germaniei. Pers-

pectivele creditorilor erau tot mai intunecate și creditele mai înghețate ca ori când.

Intrucât în Iunie 1932 expira moratoriul Hoover și față de creanța germană, creditorii Germaniei convocară o nouă conferință la Lausanne, care avea de obiect să examineze capacitatea de plată a Germaniei și să hotărască asupra reluării tuturilor plăților suspendate prin morator. Și de astă dată Germania, susținută în mod indirect de americani, a obținut câștig de cauză, întrucât creditorii săi au primit ca planul Young să fie anulat, iar toată datoria Germaniei față de popoarele învingătoare să fie redusă la o sumă forțată de 3 miliarde reprezentată prin bonuri ce vor fi emise după trei ani de moratoriu complet, în 10 rate anuale ce vor cuprinde și dobânzile acumulate. Pentru acei ce-și aduc aminte că la Londra în 1920 datoria Germaniei fusese fixată la 140 miliarde și că ea însăși oferise la Haga suma de 100 miliarde, rezultatul conferinței de la Lausanne reprezintă înmormântarea completă a problemei reparațiilor. Acei ce-și mai închipuie că în 1935 Germania hitlerizată va mai plăti ceva din acordul de la Lausanne se înșală pe ei înșiși.

Este adevărat că cei cinci creditori mari (Franța, Anglia, Italia, Belgia și Japonia) au semnat la Lausanne un document numit »gentleman's agreement« prin care conveneau a nu supune ratificării parlamentelor respective acordul, de cât după obținerea unor »aranjamente satisfăcătoare« în chestia datoriilor către America.

Este tot atât de adevărat că după sugestia delegaților americani s'a decis convocarea pentru 1933 a unei conferințe monetare și economice mondiale care să indice soluțiuni în problema echilibrării valurilor, a tarifelor vamale și a dispărității între prețurile agricole și cele industriale.

Vom vedea în cele ce urmează ce soartă au avut aceste două inițiative, inspirate de americani pentru a forța soluțiunea de la Lausanne.

În primul rând Germania prin glasul lui von Pappen, declară de la început că acordul intervenit între creditorii săi, fără semnătura

ei, nu o poate angaja întru nimic și că ea se consideră liberată de planul Young și legată numai de convenția de la Lausanne

De altă parte, deoarece se apropia data de 15 Dec. 1932 când prima rată a datoriilor americane venea la scadență, Statele europene încercară a angaja conversațiuni cu America, dar fură trimise pe rând de la Aua la Caiafa. Hoover pretindea că nu poate angaja politica viitoare a lui Roosevelt, care fusese ales președinte la 8 Noembrie, iar acesta pretexta că nefiind încă investit cu puteri de președinte nu se poate amesteca în actele administrative ale lui Hoover.

Consecința intransigenței americane a fost că Anglia, Italia, Cehoslovacia, Finlanda și Lettonia și-au plătit rata scadență (în total 99 milioane dolari) pe când Franța, cu prețul unei schimbări de guvern și după ea Belgia, Estonia, Ungaria, Lituania și Polonia refuzară a face față scadenței (total 26 milioane dolari).

Dacă ne-am întins cam mult în expunerea evenimentelor petrecute dela Versailles până la venirea lui Roosevelt, am făcut-o pentru a demonstra cum intrasigența americană în problema datoriilor de războiu și amestecul ei nedorit în acea a reparațiilor au contribuit, ca să nu zicem că au provocat, criza europeană pe care acțiunea lui Roosevelt de la înscăunarea lui până azi amenință să o complice și mai mult.

Am făcut în cele ce preced istoricul desfășurării crizei americane și a greșelilor cari au provocat-o; cititorul cunoaște astfel topografia terenului pe care avea să opereze strategia lui Roosevelt.

În articolele ce vor urma, vom examina planul său de luptă și vom urmări primele angajamente ale acestei lupte.

Vom trage la urmă concluziunile, cari constituiesc scopul final al studiului ce am întreprins.

16 Ian. 1934.

Inginer Ștefan Mateescu.

Crăciunul Moșului la crâșma din câmpie.

Bea mă... hei,
Bună viață!
Crășmăriță,
Tu nu bei?... .

Mai ști când
Toată vara
Țineai țara
Descântând?... .

Azi aci-i
It muiere
Cu avere
Cu copii.

„Lup“ tâlhar
Fură „oaia“
Bată-l ploata
De crâșmar.

Bine faci
Du-te „sfântă“
Și frământă
La colaci.

Sărea țop
Prin țărână
Intr'o mână —
O luam.. un strop

Râzi bujor,
Ești micuță.
Dar călduță
Și cu spor.

Iac'ășa-i,
Ce-i mai pasă,
Cald în casă,
Ca în raț.

Numai noi
Purtăm steaua
Tot pe neauă
Și pe ploii.

Tot perduți...
Și căsuță
Și căruță
Și căluți... .

Cum îți spun:
Numai moșii
Mă... și hoții
N'au Crăciun... .

Nadiei Fedorovna.

Intristat e sufletul tău Nadia, sărmană fată...
Viorelele blânde, stropite de fină,
Spicele bălaie, sugrumate de neghină,
Floarea de mac, nu va mai zâmbi niciodată...

Trupul tău firav, narcotizat de mizerii,
Fu jefuit cu lăcomie și tinerețea-ți fu sfâșiată,
Ce se făcu visul, ce-l înmuguriseși odată?
— Puzderii duse de vânt... puzderii.

Pentru tine nu mai există senin în lume
Și sufletul veșnic, care să te doară,
Că trupul laș nu a voit să moară
Și-o să rămâi tot de batjocură și fără nume.

Viorelele veștede, nu vor mai zâmbi niciodată,
Spitalul stă de veghe să nu mori;
Tinerețe batjocurită, mai aștepți tu flori...
O dragă Nadia, sărmană fată...

Revizionismul și Articolul 19 din Pactul Societății Națiunilor

Ani de zile, promotorii revizionismului, al celui maghiar în special, nu au obosit de a susține și a propaga, că acțiunea lor este eminentamente *pacifică*, că ea se bazează și se încadrează în prevederile articolului 19 -- deja laimos -- din Pactul Soc. Naț., care ar permite astfel, o schimbare a frontierelor, fără recurgerea la arme. În interpretarea pe care ei o dădeau acestui text, intenționat afirmau, că hotărârea spre a se pune în mișcare procedura art. 19, trebuie luată numai cu *majoritatea* voturilor, fără manifestarea de voință deci, a tuturor părților interesate, *invitarea* Adunării de a se cădea de acord pentru a se recurge »la o nouă examinare a tratatelor devenite neaplicabile ca și a situațiilor internaționale a căror menținere ar putea pune în pericol pacea lumii«, putând fi *asimilată* cu o chestiune de *procedură*, în principiu exceptată dela regula *unanimității*. Astfel fiind, conchideau teoreticienii revizionismului, Statele, *Membri ai Soc. Naț.*, în detrimentul cărora frontierele ar fi modificate, nu ar avea decât să se incline în fața efectelor juridice ale unui text, a cărui onorare și respectare au asumat-o, în ziua când au consimțit să intre în Instituția dela Geneva.

Dar -- nu a lipsit a se remarca -- din rândul comentatorilor obiectivi ai Pactului -- că adoptarea unui asemenea punct de vedere, este pe cât de a juridică, pe atât de primejdioasă pentru că ea ar echivala cu afirmația, că Societatea Națiunilor ar avea *competința*, ar dispune de puterea, ca din proprie inițiativă, să procedeze la *revizuirea* unui tratat, oricare ar fi el.

Este aceasta posibil de admis, în lumina principiilor cardinale ale *actualei* Societăți a Națiunilor? Evident că nu. Cum remarcă cu bună dreptate un reputat internaționalist Charles Dupuis »*Societatea Națiunilor nu are competența de a revizui tratatele*. Ea nu ar putea-o face decât dacă ar fi, ceea ce s'a numit un *Supra-Stat*, având autoritate și jurisdicție asupra Statelor, reduse față de ea, la o subordonare, care le-ar pune în situația de mi-

suveranitate. Dar autorii Pactului Soc. Naț. s'au apărat întotdeauna de a fi voiti să realizeze un *Supra-Stat*, edictând legi celorlalți Membri... *A revizui tratate care sunt legea consimțită a Părților, nu ar însemna altceva decât a distruge această lege, edictând una superioară, pe cale de autoritate*«.

Odată această constatare făcută -- și fiind împărtășită de un considerabil număr de comentatori ai Pactului -- întreg eșafodajul de argumentare a *doctrinei* revizioniste în materie de interpretare a art. 19, se prăbușește. Nu se mai poate admite, nici măcar disenta, *ignorarea* voinței Semnatarilor în revizuirea unui tratat. Principiul pătruns în dreptul public european, cel puțin dela Conferința dela Londra din 17 Ianuarie 1871, că »*tratatele nu pot fi revizuite decât printr'un comun acord al Părților contractante*«, este astfel integrat, în economia juridică a art. 19. Nu se mai poate susține nici valabilitatea *legală* a acelei *invitări* excepționale a Adunării »*din când în când*« către Statele *membri* de a proceda la o nouă examinare a tratatelor devenite inaplicabile, în cazul când ea ar fi luată cu *majoritate* de voturi. Căci pe care temei juridic s'ar putea admite, într'o atât de importantă împrejurare, principiul majorității, când știut este, că regula general valabilă în luarea hotărârilor în Societatea Națiunilor este *unanimitatea*, ca un omagiu adus *suveranității* Statelor și dreptului lor de *egalitate*, că *majoritatea* voturilor este prevăzută numai în unele cazuri excepționale -- deci de *strictă interpretare*, ca unele ce constituiesc abatere dela regula generală -- cazuri în rândul cărora nu întâlnim nici de cum, procedura din art. 19 al Pactului? Din contră, alături de litera și spiritul Pactului, logica firească a lucrurilor cere unanimitate de opinii spre a curge prevederile art. 19, pentru că »este aci vorba de o problemă prea importantă, ca să se poată lăsa soluționarea ei unei majorități accidentale, a cărei Membri ar putea să se inspire din dorința de a realiza interesele lor egoiste, în loc de a căuta să asigure domina justiției. *Ar fi să se compromită iremediabil principiul*

de respect al tratatelor și raporturile pacifice dintre popoare.» (Gonsiorowski). Iar lucrările preparatorii ale elaborării Pactului -- vrednice de ținut în seamă, ca la orice text juridic, când el dă naștere la interpretări contradictorii -- ne arată temeinicia acestui punct de vedere. Astfel, autorul art. 19, Lordul Robert Cecil accentua în ședința din 11 Febr. 1919 a Comisiunii pentru Soc. Naț. că »*Adunarea trebuie să fie unanimă, când își exercită atribuțiunile pe care acest articol i le conferă.*«

Aceasta fiind situația de drept, interesații promotori ai revizionismului dau articolului 19 din Pact o semnificație »greșită și chiar stranie«, ei punând celebrul text »în contradicție cu gândirea autorilor Soc. Naț., cu principiul suveranității Statelor și cu prescripțiile dreptului internațional, recunoscut de acum înainte, ca regula de conduită efectivă a Guvernelor« (Ch. Dupuis).

Deacea, a susține că *asentimentul Părților interesate rămâne piatra unghiulară a oricărei revizuirii de tratate*, a afirma apoi, că art. 19. nu poate promite apropiate revizuirii teritoriale, în statutul consacrat prin tratatele de pace din 1919/20 care sunt aplicate de cincisprezece ani -- astfel de revizuirii semnificând reintoarcerea spre nedreptățile trecutului, și ca atare ele neputând presupune vreodată acordul de voință a Statelor interesate -- toate acestea înseamnă a afirma un punct de vedere conform cu întreaga structură juridică a Pactului Soc. Naț., și cu ideea de justiție internațională. Evidența precarității bazei de drept pozitiv pe care o pretinde și o invocă doctrina revizionistă, nu mai poate astfel, să fie întunecată. Societatea Națiunilor în actuala ei fizionomie juridică nu poate nici servi, nici promova cauza nerăbdătorilor revizionişti. Ei înșiși încep a fi conștienți de

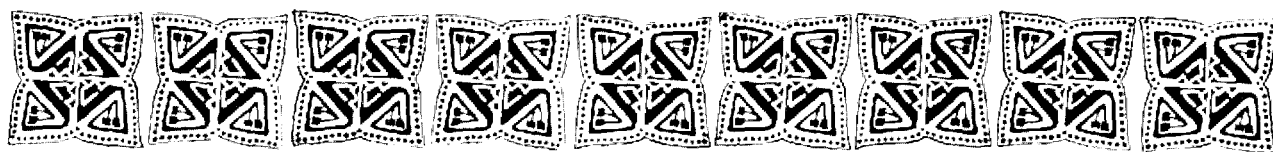
acest adevăr. Și atunci nu este decât explicabil, pentruce în rândurile acelor ce vor o altfel de Societate a Națiunilor, -- nu *democratică și egalitară* ca cea de astăzi, ci *ierarhică, deci dictatorială* -- întâlnim întreaga cohortă a revizioniştilor. Aceștia mai ales au aplaudat proiectul de reorganizare a Instituției dela Geneva, elaborat de Ducele Mussolini, în care regula *unanimității* dispăre, iar locul egalitarismului dintre State, îl ia principiul ierarhiei internaționale. După cum tot aceștia au regisat recenta propunere dela Bruxelles, a Profesorului Scelle, de revizuire a art. 19, în sensul eliminării dela vot a Statelor interesate la revizuirea tratatelor. Cu un cuvânt, nu se poate despărți, nu se poate ignora, strânsa și elocventa interdependență ce există între tendințele de recentă afirmare, spre reformarea Pactului Soc. Naț., și acțiunea revizionistă, ai cărei reprezentanți par a vedea clar că cu actuala organizație internațională, răsturnarea statutului teritorial și politic post-belic, este o problemă de tot grea.

Astfel, o constatare și un învățământ de cel mai mare interes se poate formula: A opune un veto categoric tendințelor de reformare a Pactului, prin părăsirea principiilor sale cardinale, ca regula *unanimității*, în speță -- oportunitatea unor *imbunătățiri* a acestui Pact nefiind evident contestată -- înseamnă nu numai a lupta pentru salvagardarea *dreptului de egalitate* a statelor, -- astăzi prețios deziderat al conștiinței juridice universale -- ci și a opune o stavilă acțiunii revizioniste, tulburătoare a noului ordin juridice și politice internaționale, factor permanent de provocare agresivă și prin aceasta, de desordine internațională.

G. SOFRONIE.

Profesor la Facultate de drept din Oradea.

Cântec banal.

Sunt gară c'un minut oprire,
Casă de păpuși cu pomi de mucava...
Cui strein în patriarhala fire...
O ilustrată cusută'n canava.

Un neslârșit de lanuri pornit din răsărit
Se-oprește'n fața peronului meu gol,
Același neslârșit privesc spre aslințit
De peste tot s'adună monotonia rotofol.

Din zări apare-un tren mereu la-același ceas
S'oprește un minut și iar dispăre'n zări.
Eu sunt aici vremelnicul popas
'Nainte de-a dispăre din nou în depărtări.

Aștept neprevăzutul cu poște de avar,
Arar când se scoboară din tren un călător
Imi pare că sunt o piatră de hotar,
Pe care a poposit o pasăre în zbor.

Sunt gară c'un minut oprire,
Un minut ce-mparte o veșnicie'n două,
Un minut ce-aprinde o însulețire
De-o așteptare veșnic nouă.

Și scena se repetă în acest decor
Ca viața: Un minut de-oprire, Domnilor.

Marcel Olinescu.

PANTEISM.

Bătrânule stejar,
mă simt atât de ocrotit sub scutul
gigant al ramurilor tale,
prin care picură pe mine
intens, călduțe flori din soare
— cupe de ninsoare, grele de nectar,
în care-adun noroiul
unei lumi de târătoare,
de tot soiul. —

Și mă văd, ca poetul Blaga,
în tine, doar lemn de sicriu,
fiindcă știu
că tu aduni fărânei vlagă

și o oferi prinos,
cu gest umil de patriarh pios,
prin mii de brațe cerului imens.

Dar cine
îmi șopti, că'n tine
se zbate-un suflet hun,
care'nfrățește cerul cu pământul,
că foșnetul de frunze e cuvântul
în gură de străbun;
că creanga, ce vreau să'ți sărut,
e chiar mâna marelui Nevăzut!?

P. M. Bogdan.

Țară Românească pe Câmpia Tisei.

— Date dela începutul veac. XVIII. —

(Pagini antirevizioniste).

Cu prilejul constituirii Ligii antirevizioniste la Arad în ziua de 10 Decembrie al anului trecut, mi-a revenit cinstea — din încredințarea »Ateneului Popular« — să improvizez o conferință. Acum, aflu de bine, ca măcar o parte — cea mai esențială — a conferinței, cuprinzând informațiile topografice și statistice, să le public în revista »Hotarul«, pentru orientarea tuturor acelor, cari se interesează de problemă, din laturea studiilor istorice ori cu aplicație la acțiunea antirevizionistă.

Înainte de toate țin să fac mențiune despre isvorul, absolut neutilizat până acum, de care am făcut întrebuintare. El este un catastif oficial administrativ de pe la jumătatea veacului XVIII, cuprinzând registrul iobagilor de atunci, din satele și târgurile aparținătoare comitatului Arad. Registrul arată 1) de aproape, comună de comună, numele iobagilor, ca subiect de dări publice, cu tot avutul lor; averea în vite, terenuri cultivabile (specificate după culturi), meșteșuguri etc., după cari se storcea contribuția către comitat.

În total, e vorba de vreo 170 comune dela jumătatea veacului XVIII, dintre cari pentru a examina stările de atunci, din punctul de vedere românesc, am ales o seamă de comune, dela frontiera trianonică a județului Arad în configurația sa de astăzi.

După această introducere, — potrivit cadrelor înguste ale revistei noastre, ce apare lunar numai, — voi reda numai partea esențială a conferinței menționate. Dar înainte de a începe reproducerea, țin să atrag atenția binevoitoare a cetitorilor asupra împrejurării următoare:

1) Registrul stă din următoarele:

I. *Domestica conscriptio Inclyti Comitatus Aradiensis, in Anno 1743 modo introscripto per D-nos conscriptores abintus nominatos terminata* (despre 30 comune).

II. *Conscriptio Processus Zarandienis A. 1746* (trei fascicule despre 24+16+10=50 comune).

III. *Domestica conscriptio Processus Ienoviensis anni 1746* (78 comune).

IV. *Civitas Rascianica Arad, Ohaba, A. 1746.*

V. *Conscriptio Neo-reincorporatorum Militarium Cis-Marusianorum I. Cottus Aradiensis Anno 1747 peracta* (6 comune).

VI. *Conscriptio Neo-Incorporatorum militarium Anni 1752* (8 comune).

Numele de iobagi și de militari sunt scrise după pronunțarea streină a funcționarilor, cari întocmeau registrele respective, și cari, nu odată, dădeau o înfățișare streină maghiară când numelui familiar, când numelui de botez, când amânduror numelor. Totuși stabilirea etnicului românesc era ușoară de făcut după unul sau altul din cele două nume, în care se regăsea și sub forma maghiarizantă (deși catastiful era în limba latină) numele specifice românești. Așa fiind, am făcut concesiu-nea, că ar fi (deși nu erau) maghiari toți acei iobagi contribuabili, cari purtau amândouă numele în ungurește, după catastif, nu și în realitate.

În chipul acesta am ajuns la constatarea, de mare importanță etnografică și politică, cu privire la județul Aradului, despre absolut convârșitoarea superioritate numerică a elementului românesc, până și la limita trianonică de azi, și că în aceasta parte de Câmpia Tisei, acum două sute de ani, trăia un colț de adevărată Țară-Românească de țărani români, cu toții ortodocși.

Pentru dovedirea acestei realități etnografice, mi-am ales, ca obiect al conferinței, numai 20 de comune, situate, toate, în județul Aradului, după configurația sa geografică de azi, ca punctele cele mai apropiate de Ungaria. Firește, va trebui să spunem câteva cuvinte și despre orașul Arad.

Cele 20 de comune le tratăm în două grupuri: O serie de 6 se formează mai ales din comune dinspre Bihor până la Crișul-alb, inclusiv una dincoace de Criș. Aceste comune sunt: Vădas (Vânători), Bel-Zerind, Iermata-neagră, Zerindul-mare, Adea și Erdeis (Pădureni). Cea de a doua grupă o formează alte 14 comune de frontieră, de mai jos. Dacă comunele din primul grup erau pe atunci, unele, pur maghiare, iar altele aveau și români, în schimb celelalte comune se pot socoti a fi fost pur românești cel puțin într-o vreme. Acestea sunt următoarele: Vârșand, Pil, Otlaca, Socodor, Șielău, Chișineu, Nădab, Cinteș, Șimand, Curtici, Macea, Pecica și Semlac.

După aceste precizări geografice, ce trebuia să le facem în vederea examinării etnografice, vom înfățișa acum cele de spus, în concretizările statistice doveditoare, de mai jos.

Comune ungurești cu — și fără de Români, la nord de Crișul-alb și lângă el:

Comunele (numiri vechi și cea de azi)	Contribuabilii au nume				Total
	românești	maghiare	sârbești	germane	
Vadász (Vădas)	31 ⁰ / ₁₀₀	69 ⁰ / ₁₀₀	—	—	100 ⁰ / ₁₀₀
Vânători	28	62	—	—	90
Bél-Zerind	—	100 ⁰ / ₁₀₀	—	—	100 ⁰ / ₁₀₀
Zerind	—	22	—	—	22
Fekete-Gyarmat	—	100 ⁰ / ₁₀₀	—	—	100 ⁰ / ₁₀₀
Iermata-neagră	—	32	—	—	32
Nagy-Zerind	—	100 ⁰ / ₁₀₀	—	—	100 ⁰ / ₁₀₀
Zerindul-mare	—	68	—	—	68
Ágya	—	100 ⁰ / ₁₀₀	—	—	100 ⁰ / ₁₀₀
Adea	—	61	—	—	61
Erdőhegy (Erdeis)	58.4 ⁰ / ₁₀₀	41.6 ⁰ / ₁₀₀	—	—	100 ⁰ / ₁₀₀
Pădureni	45	32	—	—	77
La olaltă :	20.9 ⁰ / ₁₀₀	79.1 ⁰ / ₁₀₀	—	—	100 ⁰ / ₁₀₀
	73	277	—	—	350

Statistica aceasta, în rezumat, ne dă următorul rezultat: Din totalitatea de 350 iobagi avem o majoritate de 257 maghiari 1) (79.1%); dar avem de a înregistra totodată și o minoritate românească de 73 iobagi (20.9%), —

ceea ce nu e cazul și în seria a doua de comune, românești, în favorul maghiarilor.

Să vedem acum referințele din celelalte 14 comune. Raportul Românilor, acolo, este cu totul altul, mult mai favorabil.

Comunele (numiri vechi și cea nouă)	Contribuabilii au nume				Total
	românești	maghiare	sârbești	germane	
G.-Varsánd	94.6 ⁰ / ₁₀₀	5.4 ⁰ / ₁₀₀	—	—	100 ⁰ / ₁₀₀
Vărșand	140	8	—	—	148
Pél	100 ⁰ / ₁₀₀	—	—	—	100 ⁰ / ₁₀₀
Pil	97	—	—	—	97
Ottlaka (Otlaca)	100 ⁰ / ₁₀₀	—	—	—	100 ⁰ / ₁₀₀
Grăniceri	105	—	—	—	105
Székudvar	98.9 ⁰ / ₁₀₀	1.1 ⁰ / ₁₀₀	—	—	100 ⁰ / ₁₀₀
Socodor	279	3	—	—	282
Sikló	98.7 ⁰ / ₁₀₀	1.3 ⁰ / ₁₀₀	—	—	100 ⁰ / ₁₀₀
Șiclău	318	4	—	—	322
Kis-Jenő	98.9 ⁰ / ₁₀₀	1.1 ⁰ / ₁₀₀	—	—	100 ⁰ / ₁₀₀
Chișineu-Criș	90	1	—	—	91
Nadab	98.4 ⁰ / ₁₀₀	1.6 ⁰ / ₁₀₀	—	—	100 ⁰ / ₁₀₀
Nădab	127	2	—	—	129
Csintje	100 ⁰ / ₁₀₀	—	—	—	100 ⁰ / ₁₀₀
Cintea	157	—	—	—	157
Simánd	99.3 ⁰ / ₁₀₀	0.7 ⁰ / ₁₀₀	—	—	100 ⁰ / ₁₀₀
Șimand	292	2	—	—	294
Zimánd	43.2 ⁰ / ₁₀₀	2.7 ⁰ / ₁₀₀	54.1 ⁰ / ₁₀₀	—	100 ⁰ / ₁₀₀
Zimand-Cuz	16	1	20	—	37
Kurtics	100 ⁰ / ₁₀₀	—	—	—	100 ⁰ / ₁₀₀
Curticiu	60	—	—	—	60
Mácsa	98.1 ⁰ / ₁₀₀	1.9 ⁰ / ₁₀₀	—	—	100 ⁰ / ₁₀₀
Macea	51	1	—	—	52
Pécska	60.6 ⁰ / ₁₀₀	21.1 ⁰ / ₁₀₀	16 ⁰ / ₁₀₀	2.3 ⁰ / ₁₀₀	100 ⁰ / ₁₀₀
Pecica-rom.	106	37	28	4	175
Szemlak	88.5 ⁰ / ₁₀₀	11.5 ⁰ / ₁₀₀	—	—	100 ⁰ / ₁₀₀
Semlac	54	7	—	—	61
La olaltă :	94.1 ⁰ / ₁₀₀	3.3 ⁰ / ₁₀₀	2.4 ⁰ / ₁₀₀	0.2 ⁰ / ₁₀₀	100 ⁰ / ₁₀₀
	1892	66	48	4	2360

1) Intre ei, și Români cu nume — de botez și familiar, scrise ungurește

Ținem să reamintim aici de rigoarea, cu care am examinat numele iobăgești, de a fi făcut concesiune maghiarilor — în realitate: Români, cu nume scrise ungurește de funcționarul județean maghiar cași când ar fi existat maghiari, câte 1—8, în cele nouă comune de mai sus. Dar și în acest caz, infimitatea etnică maghiară, presupusă, este absolut disparentă.

Rezumând tabloul despre cele 14 comune de frontieră, avem următoarea ordine crescândă, în favorul elementului românesc:

Germani:	4	contribuabili	0.2%
Sârbi	48	„	2.4%
Maghiari	66	„	3.3%
Români	1892	„	94.1%

Acest raport se schimbă și mai mult în favorul nostru, dacă avem în vedere ambele tablouri, cari ne înfățișează, deodată, o întindere mai mare sub raport geografic și, relativ, și un spor etnografic românesc. Iată cifrele despre cele 20 comune de frontieră:

Germani:	4	contribuabili	0.2%
Sârbi	48	„	2.0%
Maghiari	343	„	14.5%
Români	1965	„	83.5%

Avem, deci, dovada: ce covârșitor era numărul nostru, acum 200 ani, chiar la frontiera trianonică!

Cât de mult se schimbă și aceasta situație, din nou, în favorul nostru, dacă avem în vedere mediul înconjurător, dela răsărit și dela apus, al acestei părți de frontieră: goluri de populație înspre vest, dar unde aveam — și peste actuala frontieră — puternice încheșări etnice românești (Gyula și Chitighazul mai ales, iar mai jos Bătania); iar înspre răsărit aveam o masă compactă de sate pur românești.

În concret avem să remarcăm, cu privire la menționatul grup nord-vestic de comune, că între comuna româno-maghiară Vânători și între comuna pur maghiară Adea, era fixată o comună românească Mișca. Tot așa între comuna ungurească Adea și cea românească Cinteiu, era situată Sintea-Mare, și ea mai împopulată; — iar dela această demarcațională spre răsărit se întinde deasemenea un compact hinterland românesc. Tot astfel cu privire la grupul al doilea de comune, ce l-am studiat dela linia drumului Arad—Bihor spre răsărit, întreg hinterlandul era românesc și numai ici-colo se remarcă, acum 200 de ani,

o populație maghiară infimă, ce și mai puțin ar putea să conteze în statistica etnică.

Ținem aici, să atragem atenția cititorului asupra încă a unei împrejurări esențiale: În vreme ce maghiarii, acum 200 ani, erau așa de puțini chiar și la frontiera trianonică de azi, și că, pe unde ei se găsesec, reprezintă comunități cu o populație foarte redusă, tot atunci Românii erau în nota superiorității față de ei și din alte două puncte de vedere: că *comunele noastre erau mai multe și mai împopulate decât ale lor*. Dintre cele 20 comune de frontieră, comune pur maghiare sau cu majorități maghiare sunt d'abia 4; pe când restul e în favorul Românilor. Apoi, nici una din cele 6 comune cu maghiari, importanța acestora *nu se ridică peste* cifra de 68 iobagi maghiari. Dar, tot atunci, din totalul de aceleași 20 comune în raport cu *maximul etnic maghiar* de 68 iobagi, — Românii au: numai 6 comune sub acest maxim și 11 comune peste acest maxim. Relevăm următoarele cifre despre superioritatea numerică — etnografică românească:

Socodorul cu 282 contribuabili români

Șimandul cu 294 contribuabili români

Șiclăul cu 322 contribuabili români

Deci Șiclăul era, atunci, cea mai mare comună românească de frontieră.

Vom examina acum, în lumina situației statistice și a câtorva obiecțiuni istorice, stările unor comune, începând mai întâi cu cele mixte, sau chiar pur maghiare.

Începem cu *Iermata-neagră*. La 1743 nu avea acolo nici un contribuabil, cu nume românesc, ci numai unguri, deși la venirea Tătarilor exista acolo după recunoașterea istoriei ungurești 1) un voievod, ceace era o instituție pur românească, deci nu ungurească. Acolo s'au colonizat (cam pela 1683) maghiari din Gyoengyoes și Debretin și ruțeni corciți 2). — La *Adea* 3) iarăși fără Români în veacul XVIII, exista în veacul XIII, pe vremea Tătarilor, un alt voievod. Iar în veacul XVIII, pe vremea revoluției, exista acolo preot român, care ținuse cu răsculații lui Horea 4). — La *Vădas* (Vânători) unde elementul maghiar acum 200 de ani era de două ori mai tare de-

1) Márki S.: Arad monographiája I. 231.

2) Somogyi Gyula: Arad vármegye községeinek leírása, pag. 128.

3) Márki: O. c. 222.

4) Ibid II. 743.

cât Românii, se remarcă cele mai vechi matricule bisericești din județ și acele erau ortodoxe, datând din anul 1688 1). Dar și acolo, se menționează două grupări: sat românesc și sat unguresc 2) — La *Erdeis* (Pădureni) situația Românilor era așa de tare acum 200 de ani, fiind ei majoritari, încât preotul și învățătorul, români, erau plătiți de comuna politică 3). În aceste comune, așa se vede, ungurii au dat peste capul Românilor, și nu invers.

Ce se mai adăogăm, tot așa de caracteristic, despre comunele românești de frontieră, cu ajutorul mărturiilor ungurești înseși? Facem câteva spicuiți, despre Români și despre maghiari mai ales. La *G. Vársand*, se știe, ungurii sunt veniți dela nord, din comitatul Heves 4). de unde s'au făcut colonizări de maghiari și la nord de Crișul-Alb. — La *Pil*, în toponimia comunei, se știe de șantul — valul — lui Traian, iar însuși satul e considerat ca cel mai vechiu 5). — *Socodorul*, până la 1819, când și acolo au venit maghiari din Heves, era pur românesc. Și aici se știe de drumul lui Traian, iar toponomicește, o parte de hotar e numită Traian 6). — La *Șiclău*, se menționează o parte a hotarului comunei, două movile — cum se afirmă de tradiție ar fi din vremea Romanilor. Se face mențiune și de valul lui Traian. 7). De vechea toponimie e legat și numele lui Aurelian (împăratul) 8). — La *Nădab*, există ruinele unei cetăți, în care s'au găsit mai multe obiecte antice 9). — La *Șimand*, în toponimia comunei se știe de valul lui Traian, și de Seliștioara 10). Aceasta din urmă, numire slavă, înseamnă așezare sau sat, ceea ce denotă că acolo va fi fost vechea așezarea a satului. — La *Macea* încă avem, în toponimie, nu numai elementul Roman (șanțuri romane) ci și elementul slav: *Săliște* 11). pe care-l puteau transmite numai Românii, cari au avut străvechiu contact cu slavii. — La *Curtici*, de asemenea, în toponimia locală figurează și »biserițuța«, cu resturi de ruine 12), cari nu sunt revendicate de maghiari, fiind redată numirea topografică în

românește. — La *Pecica*, unde după statistica județeană ce o consultăm, maghiarii sunt numiți »adveanae« sau venituri, încă se menționează în toponimie »șanțurile Romane«; și se menționează o nouă colonizare maghiară, făcută la 1753 13), iar la *Semlac* să fi venit 14) Românii numai în veacul XVII, din Ardeal Arad și Bihor; la 1818 s'au așezat acolo Germanii, la 1835—6 ungurii reformati — ceilalți erau catolici. — iar la 1850 vin rutenii din Sáros 15).

Adăogăm încă o dovadă caracteristică. În registrul oficial dela 1781 despre comunele din marele domeniu de stat — mai înainte vreme al Ducelui de Modena — toate aceste comune de frontieră, pe cari le-am arătat ca românești, sunt înfățișate la fel și în acel registru 16).

Din cuprinsul aceleiași părți de frontieră ni-a rămas neexaminat un punct geografic însemnat: târgul de atunci, azi oraș, *Aradul*. Examinarea aceasta ar fi de mai mare interes dacă am face-o, altădată, cercetând mai de aproape, atunci, situația etnică și a celorlalte târguri sau orașele din aceeași vreme, din județul Aradului, — toate românești pe atunci după populația vremii. În statisticele după cari am înfățișat mai sus comunele de frontieră, însă, *Aradul* românesc ni-se prezintă copleșit de populații eterogene: maghiarii mai vechi și mai puțini de cât Românii, apoi Germanii și Sărbii, aduși de stăpânirea austriacă după alungarea Turcilor. Astfel, *Aradul*, din târg românesc în majoritatea populației, devine mixt, și era împărțit în două părți: »orașul sârbesc« (*Ráczváros*) în partea dinspre Murăș, unde a fost cetatea veche, la dreapta Mureșului, și »orașul german« (*Németvaros*), unde domina elementul german. Nu există însă și un »oraș maghiar«, ci d'abia numai străzi cu maghiari. Iar cât îi privește pe Români, pe aceștia îi găsim în număr mai mic ce e drept, nu numai printre sărbii organizați militarește și locuitori în »orașul sâr-

¹³⁾ Ibid. 164.

¹⁴⁾ Dacă ar fi să-i crezi pe unguri, cu teza lor despre așezarea târzie a Românilor aici ar trebui să ne mirăm: cum de au știut acești țărani români să se așeze, până la frontiera Daciei de odinioară? Sau: cum să se fi păstrat, fără de Români, tradiția romanică și slavă, trecută în toponimie?!

¹⁵⁾ Somogyi: o. c. 223.

¹⁶⁾ Ca semn de statornicia veche a elementului românesc în acest ținut de frontieră, menționăm, după acelaș registru, și bisericile de piatră din Orlaca, Nădab, Chișineu și Șiclău, remarcate în jumătatea a doua a veacului XVIII.

¹⁾ Ibid. II. 751.

²⁾ Somogyi Gy.: o. c. 128.

³⁾ Márki: II. 747.

⁴⁾ Somogyi Gy.: o. c. 137.

⁵⁾ Ibid. 195.

⁶⁾ Ibid. 226.

⁷⁾ Ibid. 214.

⁸⁾ Ibid. 214.

⁹⁾ Ibid. 187.

¹⁰⁾ Ibid. 102.

¹¹⁾ Ibid. 172.

¹²⁾ Ibid. 162.

bese», ci și în restul târgului Arad. Așa fi găsim și după începutul veacului 19, ca proprietari de locuri virane în centrul orașului, până ce, strămtorați de streini, au început să-și vindă vetrele din centrul orașului.

Dacă statisticile privitoare la Aradul dela jumătatea veacului XVIII. merită o examinare mai deaproape, rezervată pentru alt prilej, — pentru acum vom ilustra situația etnicului românesc de aici, din aceea vreme, adăogând aceste puține informații: Coplesirea Românilor de către sârbi înceată îndată după mijlocul veacului XVIII, când mari masse de sârbi arădani, nemulțumiți cu regimul religios și politic ce li-se aplică, pornesc în Rusia și în alte părți. Astfel, lupta de covârșire numerică rămâne să se deie, de aici încolo, între Români și Germani, cari cești din urmă, slăbesc tot mai mult în rezistența lor, trecând succesiv prin desnaționalizare, în tabăra maghiară. Români, descongestionați în mare măsură prin emigrarea sârbilor, continuă a se ținea bine numericește, despre ceace avem o dovadă oficială în statistica dela 1770.

Examinând aceasta statistică, dăm de următoarea stare. Din 900 contribuabili din târgul Arad, aveau nume curat românești 303—33.7%
nume sârbești și sârbizate
(între cari erau și mulți
Români) 308—34.2%
nume germane 189—21.0%
nume maghiare 100—11.1%

Statistica aceasta e o dovadă concludentă: Maghiarii erau cei mai puțini între locuitorii Aradului. Elementul dovedit, în afară de orice îndoială, ca populație de o majoritate etnică relativă, sunt Români cu nume sigure românești: a treia parte a populației totale. Către aceștia însă trebuie să adăogăm — ceace e locul să precizăm aici — marele număr de Români, cu nume sârbizate după moda de atunci, când regimul bisericesc, sub care trăiam, era sârbesc. Astfel, dacă am socoti la Români numai jumătate din populația cu nume sârbești și sârbizate, am fi avut, la 1770 în Arad, cel puțin 450 contribuabili români, adică atâta cât făceau, la un loc, maghiarii și germanii.

Și aceasta e o socoteală exagerată în minus, deci în defavorul elementului românesc, pentru a evita acuzația de șovinism. Să luăm, însă, în considerare încă o dovadă, în favorul nostru. E statistica dela 1777, întocmită din ordinul episcopului rom. cat. din Timi-

șoara, — statistică în care, după felul statisticeii purtate comparativ de către episcopiile rom. cat., sunt trecuți și eterodocșii — adeca: necatolicii — din cuprinsul diecezelor și între aceștia și Români ortodocși.

Aradul din aceea vreme avea o populație de 8029 suflete. Dintre acestea sunt arătați ca rom. cat. (deci: germani și maghiari la un loc) 2434 suflete, iar ca ortodocși Români (gôr. kel. român) 5595 suflete. 1).

Din punct de vedere religios, așa dar, majoritatea o aveau băștinașii cari eram noi. Raportul confesional era deci următorul:

Ortodocșii (Români și sârbi) 69.7%

Catolicii (Germani și maghiari) 30.3%. 2).

Din expunerea de mai sus se vede limpede superioritatea numerică și a brațelor de muncă, a Românilor de acum 200 de ani, până și la frontiera trianonică de azi.

Ar fi de mare interes, după aceasta să arătăm, cum aceasta compactă masă românească, ce reprezintă și azi o continuitate geografică a etnicului românesc, a fost întreruptă pe ici-colo, prin colonizări de străini, făcute în cursul celor două veacuri trecute, cu un scop politic anumit; și că totuși, ni-a rămas absolut covârșitoarea prevalență numerică, ce ne îndreptățește la păstrarea actualei frontiere românești.

Această serie de împrejurări, va merita să fie cercetată și înfățișată — de noi, sau de alții: irelevant — pe un foard istoric și statistic, prin diagrame și hărți comparative.

Gh. Ciuhandu.

1) Romano-catolicii erau:

persoane necăsătorite	169	Total credincioșilor: 2434.
" căsătorite	439	
" văduvi	43	
" văduve	109	
băeți între 1—7 ani	250	
" " 8—20 ani	287	
fete " 1—7 "	241	
" " 8—20 "	284	
servitori b. 133; f. 140	273	

Față de toți aceștia „Români greco-orientali” dădeau cifra de 5595 suflete.

Aceasta stare de lucruri e rezumată la Lakatos Otto (*Arad története*, vol. II, pag. 54) după vol III pe 64^{1/2} pagini ale registrelor parohiale rom. cat. din Arad.

2) De alte culte, pe atunci, nu putea fi vorba în târgul Arad: Uniții există numai dela 1777 încoaici, d'abia au o minoritate absolut disparentă la început, pe lângă toate revărsările de grații și ocrotiri din partea administrației ungurești, care dorea, încă de pe atunci, să spargă aici frontul ortodox și românesc.

Iar protestanții, oricât de maghiari să fi fost, nu-i tolera stăpânirea, să se așeze în Arad, târg *cameral*, adică proprietate a statului. Primul protestant s'a așezat aici, d'abia la 1788, sub regimul de toleranță al împăratului Iosif II.

Ultima romanță.

*Pentru ea în diminețe siderale
a cântat atâtea grâu, atâtea flori;
pomii visurilor mele, arzători,
pentru ea plin înflorit-au peste vale.*

*Pentru ea nedomolite bolți primare
muzicale-au nins petale de garoafe;
pentru ea a tâs pârâul epitafe,
a urcat pădurea ramuri săltătoare.*

*Pentru ea în amurgirea doinuitoare
au rotit dansând luceferi în poene;
pentru ea în nopți boltite, nu arare
mi-au căzut zăvoare porților din gene.*

* * *

Doce.

*Nu hănuți tu ce trist îmi e amurgul,
nu bănuți tu că'n mine plânge cântec?
O, biată inima, de ce o spintec?!
Încăluindă seara pogorât-a burgul.
Căci stau aici, împotmolit ibovnic
al gândurilor; mistuind prematur,
cum năzuința-mi ași dori să satur
trimite-mi, alb, doar sufletul, duhovnic.*

* * *

Iarnă.

Ninge...

*fulgi mari și reci
adorm pe geam
un somn de veci...*

Geme...

*un vierme în pământ
că i-a pătruns în casă
neastâmpăratul vânt...*

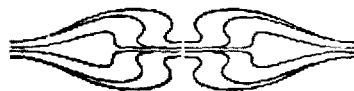
Alene...

*un copac își pleacă
îngreuiat de flori
ramura săracă...*

Plânge...

*un suflet înghețat
inchis într-un coșciug
de lut uscat...*

C. Mnerie.

Căsnicie ideală.

Despre căsnicia soților Drăgușianu, se poate spune cu drept cuvânt, că e o căsnicie ideală, o căsnicie fără zguduiri. De doisprezece ani de zile, de când datează această căsnicie, între soții Drăgușianu nu a survenit nici o neînțelegere, care nu că le-ar fi distrus, dar numai le-ar fi întunecat fericirea. Dna și d-l Drăgușianu se înțeleg în toate privințele. Înțelegerea lor nu-i unilaterală, e reciprocă, având o bază solidă, ca de granit. Trebuie să se înțeleagă însă, că d-na Drăgușianu este aceea care dictează, care ordonă, iar d-l Drăgușianu este acela care se supune și execută. Dacă d-na Drăgușianu spune că un anumit lucru — trebuie să se facă într'un anumit fel — d-l Drăgușianu se comportă exact după dorința exprimată de dânsa. El o aprobă totdeauna, nu o contrazice niciodată; nu pentru că ea nu admite nici o concesie, ci din convingere. Astfel, armonia cea mai desăvârșită este asigurată în căsnicia lor.

Soții Drăgușianu, ca aspect fizic, se deosebesc mult unul de altul. Ea-i de statură înaltă, bine construită, având o greutate corporală brutto de vre-o șaptezeci și cinci kilograme, iar ceace privește aceeași greutate a d-lui Drăgușianu, aceasta poate fi de maximum patruzeci și cinci.

Privirea d-nei Drăgușianu e ca de oțel, vocea ei e energică, are în ea ceva metalic, gesturile ei sunt hotărâte și nu tolerează nici o împotrivire, nici un compromis.

Privirea d-lui Drăgușianu e blândă ca a unui copil bun, ochii lui au sclipiri calde, voce blajină, iar gesturile lui nici odată nu trădează vre-un semn

de ostilitate.

Intr-o seară, d-na Drăgușianu i-a spus:

— Ce zici, Nicule, n'ar fi bine să mergem la Anișoara, să vedem ce mai face?

Anișoara este o soră mai mică a d-nei Drăgușianu, rămasă de vre-o patru luni văduvă, fără copii. De câte-va zile e bolnavă, e răcită și de aceea nu poate ieși din casă.

Când d-na Drăgușianu și-a manifestat dorința de a vizita pe Anișoara, acompaniată de soțul ei, era ora șase seara, adică când d-l Drăgușianu se reîntorsese acasă de la ședința unei societăți de educație fizică, al cărui membru în comitet e.

Când s'a dus la ședință, își cumpăraseră o carte, a cărei apariție de mult timp fusese anunțată în ziare și reviste. Abia aștepta să se termine ședința, să se ducă acasă și după cină, să se așeze liniștit în jilțul său la gura sobei — acest lucru însă trebuie înțeles numai ca o eventualitate — și să înceapă citirea cărții, pentru care avea un interes deosebit.

Iar acum... acum, d-na Drăgușianu vrea s-o viziteze pe sora-sa, pe vremea aceasta friguroasă. După amiază, cerul cernuse o ploaie cu zăpadă, iar spre înserate începuse să înghețe. Afară e lunecuș și la fiecare pas te poți vedea căzut.

D-l Drăgușianu, lucru de neînțeles, a tăcut, n'a zis nimic, ca și când n'ar fi auzit sentința pronunțată fără drept de apel, de d-na Drăgușianu.

Hotărât, tăcerea d-lui Drăgușianu, fiind un eveniment atât de neobișnuit, un lucru, care în interesul armoniei ce trebuie să existe între soți, nu e bine să se manifeste, să se perpetueze, apoi fiind aceasta și o eclatantă

dovadă a violării îndatorilor conjugale, ba chiar și un grav prejudiciu adus considerațiunii pe care soțul o singură clipă nu trebuie să o piardă din vedere față de soție, mai cu seamă atunci când soția e o femeie excepțional de bună, de îngăduitoare, de blândă, de ascultătoare, fără defecte, fără toane, fără pretențiuni exagerate etc. etc. cum de ex. și în mod indiscutabil este și domniaci, adică d-na Drăgușianu — pentru toate aceste considerente și în interesul menținerii echilibrului conjugal de până acum — cel mai potrivit echilibru — d-na Drăgușianu s'a văzut constrinsă să intervină, întrebându-l mijloace mai eficiente. De aceea, încruntând din sprincene, nu mult, numai puțin, — puțin de tot — cu toate că e foarte bine exercitată în aceasta — și dând vocii sale o nuanță, care în nici un caz nu putea să rămână fără efectul dorit — zise:

— Nicule, n'ai auzit tu ce am spus eu?

D-l Drăgușianu a tresărit:

— Să poate să nu te fi auzit, draga mea? Am auzit bine ce-ai spus...

— Atunci de ce taci ca un mut?

— Vezi, scumpa mea, tocmai mă gândeam...

Dar n'a putut spune tot ce ar fi voit să spună, pentru că d-na Drăgușianu, privindu-l fix în ochi, și-a ridicat în linie orizontală brațul drept și îndreptându-și ea o țevă de tun degetul arătător de la mâna dreaptă spre față, tot mai neliniștită, a d-lui Drăgușianu, care era la curent cu — semnificația și consecințele ce comportă degetul arătător al d-nei Drăgușianu, pus în funcțiune — în asemenea condițiuni — și-a manifestat

tat justa ei indignare:

— Bine, Nicule, dar ce înseamnă aceasta, ca atunci când eu vorbesc, gândurile tale pot fi altundeva? Nu ști tu, că în asemenea clipe întreaga ta atențiune trebuie să fie concentrată asupra mea? Asta-i ceva de neînchipuit! Sunt consternată!!

— Iartă-mă, draga mea... Nu te supăra... Nare să se mai întâmple...

— Destul! Ți-am cerut eu să te desvinovățești?

— N'am voit să te jignesc... dar...

— Taci! Totuși te iert... cum am mai făcut și altădată.

Dar pentru viitor, bagă-ți în cap, Nicule... Mă înțelegeți tu... Nu vreau căsnicia noastră să fie subminată de nici o neînțelegere. Tu cunoști deviza mea, pe care o păstrez neschimbată de 12 ani: armonie, armonie desăvârșită. Ai priceput, Nicule?

— Am priceput... cum să nu pricep...

— Atunci închidem incidentul. Vino și mă sărută, dragul meu.

Dna Drăgușianu se așeză pe un scaun, iar d-l Drăgușianu o sărută.

— Bravo, Nicușor! Ești un

om de treabă... Cred că n'ai nimic de făcut acum?

— Nu, dragă... ce aș putea avea...

— Atunci îmbracă-ți paltonul. Biata Anișoara, trebuie să fie neliniștită. Am întârziat din cauza ședinței ce ai avut.

Di Drăgușianu în timp ce îmbrăca paltonul, aruncă o privire plină de regrete cărții ce cumpăraseră.

— Nu-i așa Nicule, că-ți face plăcere să ne ducem la Anișoara?

— Bine înțeles... S'ar putea să nu-mi facă?

Al. Țințariu.

BLESTEM.

*Isus își duce
a Sa cruce
spre blestemata Golgotă
fără revoltă.*

*Chinuit
și batjocurit
sub greaua I povară,
nu zice nimănui o vorbă de ocară ..*

*Fariseii
și cărturarii
cei cu multă învățătură,
privesc cu ură
pe Maica Preacurată,
ce-și petrece Fiul cu inima ndurerată.*

*În genunchi cad — mă închin —
și cu-n suspin
sărut
icoana de pe zid, zugrăvită cu apă și lut.
Și blestem cu foc:
să n'aibe loc,
aici pe pământ, Cristoase,
de odihnă pentru oase,
și nici în cer iertare de păcate
cei ce și-au bătut de Tine joc
și nu s'au rușinat a Te bale.*

DISPERAT.

*Dintr'o urmă de copilă
Cu apă,
Mi-am potolit setea cumplită
Și durerile ce trupu-mi sapă.
Iar cu o coajă de mălai
Tare ca viața de codru,
Vai!
Încercat-am să-mi stâmpăr foamea,
Mușcând din ea ca un câne,
Blestemându-mi zilele și moartea
Ce nu mai vine.*

Caius Pașcu.

Tîrguri arădane.**Tîrgul Boros-Ineu.***(Traducere din Conscriptio Cameralis Domini sic dicti Mutinensis) 1).*

Deasemenea 2) se găsește în acest tîrg o moară domonială la apă pentru facerea făinii, 3) la cursul râului Criș, construită din grinzi tari de lemn, acoperită în întregime cu scinduri și prevăzută cu patru roți, lungă de 8 stînjeni și lată de 6. Lîngă aceasta sunt stăvilarele 4), bine construite din lemne solide de stejar, prevăzute peste tot cu închizători de fier necesare. În față acesteia este casa de rînd a morarului, făcută din scinduri date cu lut, acoperită cu rogoz, lungă de 7 stînjeni și lată de 2 și jum., și prevăzută cu o cameră, o bucătărie, o cămară și o vatră efină din scinduri dată cu lut, deasemenea cu ferestre și cu uși mai vechi. Aici e o curte mică cu un staul foarte efin, deasemenea o cocină construită pentru îngrășarea a șase porci 5) domeniali. Se învecinează o grădină mică așezată spre apus, în capacitate de o jumătate semnătură de mac 6) și la răsărit, peste riul Criș, are morarul o altă grădinuță 7) înconjurată cu uluci făcute de el, și plantată cu pomi tineri 8) cari nu produc încă rod. Care moară, după venitul a trei ani, confruntat cu socotelile provizorii ale acestei plăși Boros-Ineu, păstrîndu-se proporția trienală a anilor 1775, 1776, și 1777, aduce anual următoarele și anume:

Scăzîndu-se o pătrime celată morarului ea plată, aduce 325 măsuri posoniense 9) de grîu, o măsură posiniensă de acesta socotîndu-se în calcul mijlociu cu 45 cr., face 243 f. 45.

Deasemenea aduce 119 măsuri posoniense de porumb, boabe, 10) care vîndut de obicei pînă acum cu 20 cr., face în preț . . . 39, 40.

Așadar, în total, aduce anual venitul de 283 f. 25.

De notat. În adevăr acest morar obișnuiește să îngrășe pe rînd, pentru partea domonială, șase porci de nici un preț; 11) fiindcă totuși aceștia sunt îngrășați din grăunțele domeniiale, provenite din această moară, al cărui venit integral a fost înfățișat chiar acum, din acesta nici un venit separat nu se expune aici dintr-o asemenea îngrășare, cașicum nu ar fi practică în fiecare an.

Deasemenea dela o moară cu două roți, numită Balacanii, ridicată de comunitatea acestui tîrg la malul Crișului pe propriile ei cheltueli, 12) pentru care plătesc ambelor Domenii cu titlu de dare anuală, 19 fl. 30 cr., din aceștia o treime se plătește domeniului cu 6, 30.

Deasemenea se află în acest tîrg o măcelărie 13) în comun 14) cu familia Baronilor Peterfii, în care dreptul de măcelărie 15) se exercează astfel, încît o treime revine domeniului cameral, iar două treimi celui peterfian, care de fapt arendat cu 90 fl. măcelarului, aduce domeniului în o treime 30 fl.

Deasemenea doi negustori 16) greci, stînd în acest tîrg din partea Domeniului regal și cameral, avînd casele lor proprii, plătesc anual după cîștig 24 fl.

Deasemenea se țin 17) în acest tîrg în decursul unui an trei bilciuri, 18) adică primul la sărbătoarea Celor trei Regi, 19) al doilea la sărbătoarea Sf. Dumitru, care, socotîndu-se proporția cu socotelile a trei ani, aduc Domeniului 192 fl.

Dela pădurile cari se află pe teritoriul acestui tîrg, de unde în anii de mai înainte necurățite 20) avea Domeniul dintr'o astfel de curățire 21) un venit anual mai mult de 219 fl., acum comerțul cu pădurile 22) cu lemnele rupte de vînt sau căzute prin curățire 23), nu aduce domeniului nimic. Iar din îngăduirea porcilor să mănince ghindă 24) admisă în pădurile acestui tîrg, avînd proporția a trei ani, vin de obicei 72 fl. 40.

Deasemenea domeniul regal și cameral are în acest promotoriu Boros-Ineu o vie de 80 de gropi, din care confruntîndu-se proporția veniturilor provizorii a trei ani, se produc 62 urne de vin, care, vîndute de obicei cu prețul mijlociu de trei florini, fac în total 186 fl.

În cultivarea 25) acestei vii și anume, cu îngroparea 26) de toamnă, desgroparea, 27) a treia săpare, 28) legarea, 29) tăierea, 30), strîngerea, 31) și altele accidentale, sunt so-

cotite 780 de munci manuale, 32) cari, calculate cu 10 cr. fac în total 130 fl.
care scăzându-se, rămân cu titlu de venit 56.

Deasemenea domeniul are mai la vale de via specificată mai sus, o livadă de pruni 33), din produsul căreia, păstrându-se proporția socotelilor provizorii a trei ani, se destilează de obicei o urnă de țuică 34), care se vinde în preț mijlociu cu 6 fl.
Pentru distilarea acesteia e nevoie de un stinjen de lemne, care socotit cu 1 fl. face 1 fl.

Deasemenea pentru distilare se socotește plata muncitorului 35), după cum s-a obișnuit să se dea și maestrului berar în cr. 0.51
In total 1.51

care scăzându-se, această livadă de pruni aduce domeniului 4,09

Deasemenea în pustele și hotarul 36), încorporate urbarial la teritoriul acestui târg Boroș-Ineu, domeniul are moșii 37) și anume pe Less, 38 de coase 38), pe moșia Chier 39) 2, (pe moșia Roesin, pentru a cărei dare de seamă vezi descrierea satului Bocsig) în hotarul Prisca 3, iar în total 43 de coase, care anual, în mijlociu, aduc obișnuit 43 căpițe de fin, 40) din care fiecare poate să fie vîndută cu un preț mijlociu de 1 fl., cciace în total face 43 fl.

Din care dacă cheltuelile cu cositul, 41) străngerea, 42), întocmirea, 43) și transportul 44), făcute de obicei în 193 de zile de munci manuale, socotite cu 10 cr., se scad cu fl. 32, 10.

Rămân cu titlu de venit 10,50.

Deasemenea a fost arendat în acest târg dreptul de pescuit 45) în riul Fehér Koeroes, sau Crișul alb, pentru care cu numele de arendă se plătesc anual domeniului 6 fl.

Deasemenea pe lingă și afară de dreptul de a ținea porci la ghindă admis țirgoveților, se îngăduie deasemenea în pădurile acestei plăși Boroș-Ineu porci ai celorlalți, al căror număr păstrându-se proporția trianală face 358 capete 46) de porci, din care fiecare bucată aduce 15 cr. iar în total 89, 30

Deasemenea păstrându-se proporția trianală sunt admise la pășunca 47) acestei plăși Boroș-Ineu, 300 de oi și capre, pentru care la fiecare bucată se plătesc 2 cr., în total 10 fl.

Se găsește în acest târg, aparținînd de domeniul regal și cameral, 35 de iobagi legați

de glie 48) din care judele 49), ajutorul de jude 50) și pandurul 51) fiind scutiți dela orice dare 52) pe timpul serviciului, rămîn 32 de iobagi dintre care fiecare e ținut să plătească drept dare pe casă 53) un florin renens în baza punctului 4 urbarial al par, iar împreună 32 fl.

Iobagii mai sus pomeniți țin șase sesii 54) întregi iobagiale, astfel la fiecare din acestea sunt obligați să facă anual 52 zile lucru de jug 55), sau 104 zile de munci manuale; însă fiindcă ei 56) stăpînesc mai mult decît partea îndatorată atît din ogoare cît și din livezi, de aici după legea urbariană aplicată acolo-și trebuie să lucreze 806 zile manuale, din socotîndu-se o jumătate sesie, ținută de jude, ajutor de jude și pandurul domeniial, care reprezintă proporțional 59 de zile de munci manuale, pentru restul de 5 și jumătate sesii, revin 747 zile de munci manuale, care socotite cu 10 cr. fac 124,30 fl.

Aceiași iobagi cu titlul de răscompărarea alimentelor 57) dela cele 5 și jumătate sesii întregi, fiecare socotîndu-se cu 45 cr., păstrîndu-se proporția mai sus menționatele zile de munci manuale, sunt obligați să plătească 5,44 80 104

Aceiași iobagi pentru vitele 58) urbariale, socotite dela 5 și jumătate sesii întregi cu 3 cr., păstrîndu-se proporția numai a sesiilor pe iobagi, sunt ținuți să dea 16 și jum. (cr.)

Aceiași iobagi sunt obligați să presteze transportul stînjinelor de lemne, care socotite dela 5 și jumătate sesii întregi cu 40 cr. în afară de tăiat, păstrîndu-se proporția mai sus expusele zile de muncă manuală, face 4,47 32 104

Aceiași iobagi numai dela 4 sesii întregi trebuie să facă un lung transport 60) care restrînse numai la sesii și socotite cu 40 cr., dela 5 și jum. sesii întregi fac —, 55.

Aceiași iobagi au livezi de pruni, în capacitate de 8 măsuri posoniense, pentru care, fiecare socotîndu-se cu 7 și jum. cr., plătesc anual 1 fl.

Aceiași iobagi distilează în acest sat rachiul în 3 alambicuri de aramă, pentru fiecare dintre acestea sunt ținuti să plătească anual doi florini, care în total face 6

Mai locuiesc în târgul acesta din partea domeniului cameral 48 țărani arendași 61) dintre cari căprarul, 62) ostașul domeniial, 63) și păzitorul de cîmp, 64) fiind scutiți dela orice dare, rămîn 65) 45 arendași; fiecare

dintre aceștia e obligat să plătească cu titlul de dare pe casă un florin și să facă 18 zile de muncă manuale, socotite cu 10 cr., ceiace în total aduce 180.

Doi dintre aceiași țărani arendași pentru o sesie întreagă sunt ținuți să taie un stinjen de lemne, care dela 5 și jum. sesii întregi, socotindu-se tăiatul fiecărui stinjen cu 20 cr., păstrându-se proporția zilelor de muncă manuală prestate de obicei de iobagi, face 223 68/104

De notat: In virtutea binevoitorului Regulament Urbarial, punctul 3 par. 13, doi țărani arendași sunt ținuți să taie un stinjen de lemne, și deaceia în acest târg locuind deasemenea 45 arendași ar trebui să taie 22 și jum. stinjeni de lemne; fiindcă totuși se observă acest uz (66) în domeniul acesta de către noua stăpînire, ea, nefiind atins un număr mai mare de arendași, să se ceară dela aceștia numai tăierea stinjenilor de lemne, aduse în mod obișnuit de către iobagi; din această cauză țărani arendași ai acestui târg, deasemenea, nu după datoria de 22 și jum. de stinjeni, ci numai după proporția zilelor de muncă ale iobagilor s-au deprins să taie lemne. Din contra, în satele unde numărul țăranilor arendași este puțin mai mic, acolo o astfel de lipsă a arendașilor este complectată de obicei prin ajutorul reciproc al satelor vecine, avînd mai mulți arendași; acolo, din întîmplare, fiindcă această muncă s-a obișnuit să se îndeplinească cu puterile unite ale satelor vecine. De-altfel în acest domeniu sunt mai mulți țărani arendași decât se cer pentru tăierea stinjenilor de lemne, ale căror zile de muncă chiar, mai sus notate, le arată clar tabloul al doilea, adaus la sfîrșitul acestei descrieri, la pagina 586. 67) sub nr. care pot 68) să fie adăogate la suma totală, dacă s'ar hotări revizuirea mai însemnată a acestei descrieri. Acum numai acestea sunt considerate astfel ca pretinse, fiindcă ei sunt obișnuiți să fie tratați cu o așa bunăvoință de către noua stăpînire 69), care are aiurea zile de muncă manuale de prisos.

Se mai găsesse în acest târg trei ziuși 70), fiecare dintre aceștia e obligat să îndeplinească 12 zile de muncă manuală, socotite cu 10 cr., care face în preț 6,—

Din nonă 71) și dijmă 72), după proporția confruntată pe trei ani, Domeniul are un venit 73) anual; și anume:

23 măsuri pos. de grâu, care socotite cu 45 cr. fac 17,15

2 măsuri pos. de ovăz, socotite cu 15 cr. fac 30

133 urne de vin, socotite cu 2 fl., fac 264.

15 stupi de albine 74), a căror cumpărare pe bucată fiind socotită cu 12 cr. face 5.—

Numai din nonă vin anual de obicei:

99 de măsuri pos. boabe de porumb, care socotite cu 20 cr. fac 30.—

47 litre de cîncpă, 75) socotite cu 3 cr. fac 2,21

Un sfert de măs. pos. de sămință de cîncpă, vindută cu preț mijlociu de 1 fl. 12 cr. 18

2 stinjeni de pae proveniți din cantitatea de cereale expusă a nonelor și a dijmilor, socotiți cu 30 cr. fac 1

Totalul dela nonă și dijmă 320,24

Totalul veniturilor acestui târg 2058,46 24 104

Descrierea așezării tîrgului acestuia.

Tîrgul acesta, adăogat vestitului comitat al Aradului, este situat 76) în sinul pădurilor pe șes, la malul rîului Crișul Alb, fiind udat de acelaș Criș, în marginea de nord și de apus și este înconjurat în cealaltă parte de ape stătătoare. Teritoriul acestuia, supus în mare parte la inundații, este păduros 77) și acoperit cu tufe 78). Deasemenea are un promotoriu de 242 gropi și ogoarele și livezile, care i se cuvîin. Se învecinează spre răsărit cu pusta camerală Roesin 79) și cu satele deopotrivă camerale Boesig 80) și Iercoșeni 81); la miazăzi cu satul peterfian Mocrea, la apus cu satele Selenș 82) cameral și Iermata 83) peterfiană; iar la nord se termină cu satul cameral Sepreus. 84).

De teritoriul acestui târg Boros-Inea sunt încorporate pusele Roesin, Tămând 85) Chier 86) și Satu mic 87); deasemenea hotarele Mănăstur 88) Pisca 89) Sărăcuț 90) și Les 91).

Observațiuni

Deoarece tîrgul acesta era locuit parte de militari 92), iar parte de provinciali, 93) aceia reduși la starea provincială, sunt stăpîniți în prezent de familia baronului Peterfy; iar ceialți, deveniți regali 94) și dăruși Ducelui de Modena, din nou au revenit la fiscul regal 95); și observîndu-se, în perceperea veniturilor, proporția ce decurge din drepturile regale, două treimi ale acestui târg ar trebui să fie ale familiei Baronului Peterfy, iar o treime, regală și camerală. Deocamdată nu se poate do-

vedei cum s-a întâmplat că familia Peterfy, după legea urbarială stăpânește 21 63 sesii, iar fiscul regal numai șase sesii. Deci, depinde de dispoziția grațioasă a Inaltului Consiliu cameral lămurirea acestei nepotriviri, dacă nu din partea familiei Peterfy s-a mărit posesiunea peste proporție prin fraudă, sau au călcat legea fiscalii camerali, care au unit descrierea bunurilor acestora, îndată ce baronul Peterfy a intrat în posesiune aici, cu actuala posesiune a aceluiași; sau însă să se aștepte stingerea 98) neamului Baronului Peterfy, bolnav și ajuns în cea mai mare lipsă, acum evidentă.

Aceasta este descrierea Ineului la 1781. La rîndurile de mai sus vom adăoga cîteva date dintr-o cărticică a părintelui Nicolae Horga almintrelea Popovici, greco neuniti legi parohul Seleușului »întitulată« Oglindă arătată Omului înțelept«, tipărită la Buda în 1897. 99).

La pag. 120 sub titlul generic de »Arătarea unor locuri bătrîne, care să cunosc pînă astăzi«, el ne dă cîteva legende și lămuri istorice despre Pincota Boroș-Ineu și Orod, reproducînd într-altă parte și legenda Vilagoșului. Părintele Nicolae Horga din Seleuș scrie despre Ineu:

»Pentru Boroș-Ineu« 100).

Pe lingă apa Crișului alb, în păduricea Luncii numită să află orașul Boroș-Ineu. Acest oraș pe vremea lui Rakoșii Georgie 101) s-au întemeiat, făcîndu-se'n el cetate, a căreia pînă astăzi să cunosc zidurile. Și acest Rakoșii era vișă de român, din Genealogia Voievozilor. La acea cetate au fost Kăpitan Ban Lucaci pentru aceeaia acel Kăpitan avea o moară pe Crișul alb numindu-o după numele său, pînă astăzi se află urma ei ce-i zice oamenii Balucana. Și Religia Grecească ne unită avea Mitropolia sa Rezidenție toema în țermure, aproape de Crișul alb, la carea Mitropolie slujea toată partea Podgori, Națiunul Iliricesc și Romînesc dela care pînă astăzi să zice Ienopoli. Are și Dealurile sale numite: Apa teleak, care se numește pre numele lui Apafi Mihai 102), căruia i-au cinstit Rakoșii acest Deal cu vii. Și vin bun la

băutura face, pre om îl curăță în lăuntru, după ce'l bea și'n vremile de acum să numește mai virtos Mocrea.

La acest hotar a Boroș-Ineului Rakoșii și Apafi aveau o fântînă cu apă acră mirositoare a piatră pucioasă, la care fîntînă sau fereedu adeseori umbla, scaldîndu-se întrînsa, fiind hăznuitoare 103); încă și-acum la mulți be-teagi iaste spre tămăduire. Avînd acest loc pădurile sale le-au stăpinit Baro Peterfii, iar acum Ațel Iștfan le biruește.« 104).

Continuîndu-ne traducerea, vom publica într-un număr viitor descrierea tîrgului Șielău.

Ed. I. Găvănescu.

¹⁾ Vezi începutul traducerii în „Hotarul“ 1 nr. 8; ²⁾ pag. 11; ³⁾ farinacea; ⁴⁾ catharactae; ⁵⁾ sabellicis; ⁶⁾ coceti; ⁷⁾ hortulum; ⁸⁾ novellis Arbuscul s; ⁹⁾ pag. 12; ¹⁰⁾ în grano; ¹¹⁾ s. v. sabellicos; ¹²⁾ în text: „ipsorum sump libus“; ¹³⁾ Macellum; ¹⁴⁾ Mutuum; ¹⁵⁾ jus macelli; ¹⁶⁾ quaestores; ¹⁷⁾ celebrantur; ¹⁸⁾ nundinae; ¹⁹⁾ S. S. Trium Regum; ²⁰⁾ haud repurgatis; ²¹⁾ pag. 13; ²²⁾ facta jam silvarum; ²³⁾ mundatione; ²⁴⁾ glandinatione; ²⁵⁾ culturam; ²⁶⁾ coaperturam; ²⁷⁾ aaperturam; ²⁸⁾ ternafosuram; ²⁹⁾ legaturam; ³⁰⁾ putationem; ³¹⁾ collectionem; ³²⁾ robottae manuales; ³³⁾ prunetum; ³⁴⁾ sylvorum; ³⁵⁾ operarius; ³⁶⁾ diverticulum; ³⁷⁾ prata; ³⁸⁾ falcastra; ³⁹⁾ pag. 14; ⁴⁰⁾ foeni capetias; ⁴¹⁾ defalcationem; ⁴²⁾ collectionem; ⁴³⁾ compositionem; ⁴⁴⁾ convectionem; ⁴⁵⁾ piscatio; ⁴⁶⁾ traducem frusta, bucăți, prin capete; ⁴⁷⁾ pascuum; ⁴⁸⁾ coloni domicilii; ⁴⁹⁾ sau primar. Echivalentul unguresc: községi biró giudice; ⁵⁰⁾ Sub-judice; ⁵¹⁾ bandurone; ⁵²⁾ praestatione; ⁵³⁾ census domalis. Echivalent cu fumăritul; ⁵⁴⁾ adică loturi de pămînt. Păstrăm expresia curentă. Sessiones. ⁵⁵⁾ labores jugales; ⁵⁶⁾ pag. 15; ⁵⁷⁾ culinarium; ⁵⁸⁾ vitulis; ⁵⁹⁾ convectionem; ⁶⁰⁾ vecluram; ⁶¹⁾ Inquilini domicilii. Inquilinus înseamnă în primul rînd țaran sau sătean (la A. Bartal), dar cuvîntul are alte variații semnifice în Burian János: Latin-magyar szótár: inquilinus e egal cu zsellér, bér ő = ziler, arendaș; ⁶²⁾ corporale; ⁶³⁾ milite dominiali; ⁶⁴⁾ circulatore; ⁶⁵⁾ pag. 16; ⁶⁶⁾ usus; ⁶⁷⁾ Il vom publica mai tirziu; ⁶⁸⁾ pag. 17; ⁶⁹⁾ dominatum; ⁷⁰⁾ sub-inquilini; ⁷¹⁾ nona; ⁷²⁾ decima; ⁷³⁾ obvenire; ⁷⁴⁾ apum Alvearia; ⁷⁵⁾ canabum; ⁷⁶⁾ pag. 18; ⁷⁷⁾ nemorosum; ⁷⁸⁾ dumetosum; ⁷⁹⁾ Rokszin; ⁸⁰⁾ Bokszeg; ⁸¹⁾ larkosto; ⁸²⁾ Szölös; ⁸³⁾ Gyarmat; ⁸⁴⁾ Seprös; ⁸⁵⁾ Tamand; ⁸⁶⁾ Keer; ⁸⁷⁾ Kis-Gvarak; ⁸⁸⁾ Monostor; ⁸⁹⁾ Piske; ⁹⁰⁾ Szarakucz; ⁹¹⁾ Less; ⁹²⁾ militares; ⁹³⁾ provinciales; ⁹⁴⁾ regii; ⁹⁵⁾ fiscus regius; ⁹⁶⁾ Apatelek; ⁹⁷⁾ caducitate; ⁹⁸⁾ Tiitul complex al lucrării este: Oglindă arătată omului înțelept carea cuprinde vechile întîmplări cu pilde adușă cumui de lipsă omului a se cunoaște și celui de aproape îngăduit a fi din înțelepțiunea sa Scrisusau neamului pentru mergerea înainte, prin Nicolae Horga almintrelea Popovici, greco ne unitei legi Parohul Seleușului în slărită Varmeghia Aradului. Anul dela Hs 1801. La Buda în crăiască tipografie a Universității ungurești. Anul 1807; ¹⁰⁰⁾ pag. 121-122. Am îndreptat în unele locuri ortografia. ¹⁰¹⁾ Probabil Gh. Rakoșii II (1648—1660); ¹⁰²⁾ Apafi Mihai I (1661—1690) Fiul său Apafi M. II n-a domnit; ¹⁰³⁾ vindecătoare; ¹⁰⁴⁾ După Marki S. (în istoria Aradului II 796) părintele N. Horga din Seleuș vorbea 5 limbi

Târg de tauri.

Abia s-a crepat de ziuă și strada oborului de vite e plină de lume. Trăsurile alcargă durind cu zgomot, pe întrecute, trase de câte-un cal orb, care zorind țigănește, nici nu mai are lipsă de ochi. Tot n-ar avea timpul să privească lumea pe lângă care-și duce povara trăsurii și a vieții lui chinuite, ars mereu cu pleasna sbiciului încucurat.

Pe trotuare își tropăesc potcoavele cismelor grupuri de săteni, ce inpestrițează cu portul lor diferit tabloul mișcător, caleidoscopic al dimineții de Făurar și zorese și ei, sprinteniți de frig și de dorința de a ajunge mai degrabă în târg. Ca să nu bage de seamă lungimea drumului, povestesc, glumesc, se strigă între dânsii — se încălzesc.

Sunt delegații satelor, veniți din toate părțile județului să cumpere tauri pentru vititoarele lor.

Pretorii, veterinarii și notarii, oameni mai subțirei vin cu trăsurile, zgriburind câte douăzeci într-o trăsură. Cu gulerele mantalelor ridicate, cu căciulele de Astrahan încărunțite de ger, trase binișor pe urechi și cu nasurile rumenite de răcoarea dimineții, par-că vin din fundul Siberiei, strângând binișor la subsuoară ghiozdanul cu hârtiile oficiale și nelipsita cămașă de noapte, cu capetele plecate înainte, ca adierea dimineții să le taie mai puțin fețele în goana trăsurii.

În fața convoiului strada se termină brusc, lăsând să se deschidă înainte, la marginea orașului un câmp larg înprețmuit și întretăiat în toate părțile de albul corlatelor menite să despartă între ele, după specii animalele ce se aduc Vinerea la târg.

De aceste corlate sunt legați

acum taurii aduși la expoziție, înșiruiți jur împrejur, cu capetele în afară, la distanțe potrivite, ca să se poată umbla în jurul lor, iar înlăuntrul gardului viu ce-l formează taurii, se mișcă fără pic de răgaz, mulțimea delegațiilor, scârțâindu-și ici coala cizmele pe câte-un petec de zăpadă, ce nu s-a topit încă de soarele călduț din zilele trecute.

— Câtă sămănță de bou, adunată la olaltă! observă Ghiță Cretu primarul din Susani, oprindu-se lângă delegații satului său, pe-o ridicătură, de pe care se putea vedea dintr-o aruncătură de ochi tot târgul.

— Mulți tauri. Mai mulți decât în ailalți ani, când am mai fost pe-aici! aprobă un delegat.

— Și mai frumoși! Uite-i, cum stau înșiruiți, ca mărgelile pe ață. Ca niște ouă roșii. întregi un altul.

Soarele tresări majestos din dosul unui horn de fabrică și deși frig, oamenii își frecă mâinile, mutându-se de pe un picior pe altul, mișcându-se și voia bună e stăpână peste tot.

Un cârd de porumbei se alungă în zbor. Se rotește de câteva ori de asupra târgului, dispar pentru un moment, revin din nou și increzători se opresc ciugulind prin apropiere, amestecându-se cu cele câteva cioare ce staționează încă de dimineață în jurul târgului. Câte-o cioară mai curajoasă se apropie căutând rămășițe de mâncare până pela boturile taurilor și alături, în cele câteva șatre dela intrarea în târg sfărâc rumenindu-se friptura și cârnăței de pe tavele așezate deasupra cărbunilor pe câte patru bucăți de cărămidă.

Delegații satelor trec printre tauri. Îi privesc pe toate părțile. Îi netezesc pe șolduri, pe salbe. Îi trag de coadă. Le

admiră formele. Se interesează de preț. Fără multă vorbă pleacă mai departe și mai departe. Se opresc tot la doi pași. Privesc înapoi, evaluează. Vorbesc între ei și pleacă iară, făcând loc altor și altor amatori, cari fac și ei mereu același lucru. Printre ei medicii veterinari se înghesuie, vizitează, netezesc animalele, primblă câte-un taur, privesc cu multă luare aminte fiecare mișcare, se informează asupra provenienței, asupra prețului, dau lămuriri și pleacă și ei, discutând cu pretorii și notarii, cari deși nu se amestecă în târgueli, nu pierd din ochi nici o mișcare a delegațiilor satelor lor — controlează cumpărăturile.

— Asta-i bun, dar e prea finăr și prea scump! esplică medicul veterinar.

— Scump! aprobă notarul din — Dumnezeu mai știe care infundătură de sat de pela periferia județului.

Delegații satelor se sporesc mereu. Se înghesuie. Își strică unii altora târgul. Arvunesc, se ceartă între ei — se târguesc.

Trec ceasuri... Soarele se ascunde după un nouaș, pen-truca după câteva clipe să reapară mai senin, mai majestos. Taurii stau răbdători, legați cu capul de corlată... Așteaptă cuminiți să le vină — norocul... Unul mugește som-noros, muuuu... Altul răspunde prelung, melancolic, sentimental, prietenos, blând...

Și delegații — deșteptii satelor — conduși de notarii lor, vin și trec, în diferite porturi, inbulzindu-se. Nu se pot hotărî pe care să-l cumpere, care ar fi mai bun și mai potrivit pentru vacile lor, pentru locurile lor.

Un neamț mărunțel își plimblă taurul, pe Fritz... Un animal puternic, frumos, impozant.

Il conduce de-o frânghie legată de beciugul fixat pe nasul dobitocului. Fritz păsește majestos, iar lumea adunată în jurul lui, îi admiră puterea, vâjjoșia, potența în contrast cu talia stăpânului pitic, sfrijit și prăpădit să-i sufle vântul.

— Uite mă, cum îl poartă de nas... observă minunându-se primarul din Luncșoară, vorbind cu delegații săi.

— Par-că-i Natu Brezului, dela noi, când îl duce Ileana la dans, glumi un consilier.

Veterinarul vrea să știe vârsta animalului. Ii trece brațul puternic peste frunte, îi deschide cu un deget gura. Animalul crede că vrea să se joace cu el. Se lasă netezit, ca un copil, pe gât, pe salbă. Intinde gâtul și savurează alintările doctorului, care îi măsoară talia, stă, îl privește prelung, bombănind satisfăcut.

— Frumos! Foarte frumos. Ei, mă Muntene, asta-i un animal. Pe asta să-l cumparați, șopti veterinarul notarului din Cherești, care împreună cu delegații satului său privea cu multă atenție animalul.

Fritz, par-că simțind că-i de el vorba, ca omul, care vrea să-și merite laudele, cât ai clipi se și aruncă în spatele stăpânului său care, obicinuit, furișându-se de sub el, ca o șopărlă, îl șterse binișor cu codoriștea sbiciului peste veriga din nas, iar taurul lungi gâtul, închise ochii și se liniști ca un mielușel.

Scena asta plăcu mult chereștenilor. Incepură târguiala.

— Cât ceri pe țap? Asta neamțule? întrebă primarul din Cherești, glumind.

— Ce țap? Asta nu țap — taur bun, la el.

— Hai să-i zicem taur. Cât ceri pe el?

— Io cerut 25.000, spuse cătrănit șvabul.

— Thii, dar puțințel ești și mult știuși cere, observă sugubăț, primarul din Cherești.

— Nu mult! reluă neamțul.

Fritz, bun taur. Mama dat tot zile 20 liter lapte.

— 20.000, îți dăm noi.

— Ba, 24.000, se slobozi la târg neamțul.

— Nu! Dacă măta dă 20 litre pe zi, noi îți dăm 21.000, zise primarul, trăgând cu ochiul cătră notarul Muntean, care își petrecea răsând cu veterinarul de târguiala lor.

— 23.000. Alle santz! zise șvabul.

— Adă palma, 21.500! Dă-i Mitre căpara! adăogă grăbit primarul, când văzu, că primarul din Răstoci, care-i mai stricase câteva târguri, se pregătea să intre și el în târguială, dar văzând că neamțul se codește adăogă.

— Ști ce? și smucindu-i vârtoș mâna, îi isbi bărbătește în palmă și-i spuse apăsător — Iacă, vorbă de târg. 22.000. Mai mult nici un ban! și se făcu că pleacă.

— No, hai, dat și așa! zise indoindu-se neamțul, pe când casierul îi flutura sub nas căpara: cinci hârtii de câte 1000, pe cari neamțul le luă, le împătură cu grijă și le așeză în buzunarul pantalonilor.

Târgul făcut, notarul luă scrișorile și plecă la biroul târgului să facă formalitățile transcrierii, iar casierul achită prețul, luă dovada și haide neamțule, la aldămaș.

Plecară toți. Taurul rămase legat cu capul de corlată, așteptând să plece spre destinație.

Ceasurile trec. În învălmășala mare omul nu bagă de seamă cum trece vremea. E ora 12. Cine a voit să cumpere ceva, a cumpărat. La casa pentru biletele de vite e încă mare învălmășala. Toți se grăbesc să termine mai de grabă, să plece spre casă.

Taurii se răresc mereu, mereu. În tot lungul corlatei dela stânga intrării în târg, a rămas acum numai Fritz, taurul Comunei Cherești. Și vremea trece, trece, Fritz mugește încetșor,

duios, nostalgic. Se vede singur, părăsit. Cele două groape dela deșert îi sunt tot mai pronunțate, tot mai adânci. E flămând.

E ora 1 după masă și chereștenii se pregătesc de plecare. Desleagă taurul și pleacă agale, fără grabă. Unul din delegații îl conduce de funic. Taurul îl urmează amărit, posomorât, flămând, ca un câine, când vine dela vânătoare, ostenit de alergare. Primarul și casierul pășesc în urmă. Străbat străzi lungi și după vre-un ceas de drum, când treceau de-a curmezișul bulevardul cel larg al orașului ca să apuce pe drumul ce duce spre Cherești. Primarul vede pe-un domn, făcându-i semne dintr-o trăsură. Il recunoscu repede. Era notarul Munteanu, cu veterinarul, cari plecase de mult din târg, să iee masa și acum se duceau cu trăsură la gară. Veterinarul opri trăsură la pas și mergeau alături de taur. Avea ce avea veterinarul. Ceva nu i se înpărea. Privea cu mare atenție taurul și în sfârșit rupse tăcerca.

— Ascultă mă! Oamenii tăi sunt niște tâlhari ordinari! Ști tu asta?

— Păi de, sunt oameni și ei! De ce?

— Au schimbat taurul!

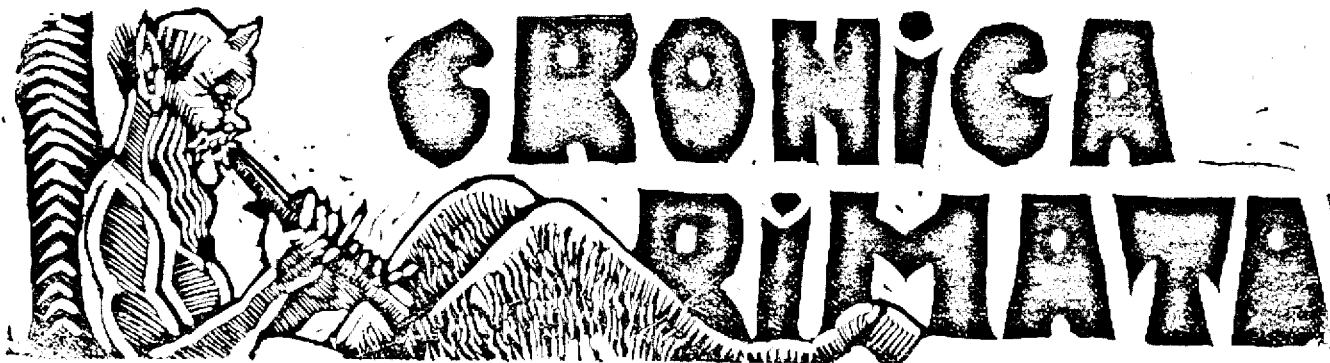
Notarul privește lung, cu atenție taurul. A prins și el bănuiala. I se pare și lui că dimineață taurul fusese mai plin, mai vioiu. Dar în sfârșit a găsit pe piciorul stâng de dinapoi zgherietura ce o văzuse și dimineață. Acum e sigur că doctorul greșește.

— Nu doctore. Taurul e același! Il cunosc eu. Dar e flămând și obosit acum.

— Nu se poate! L-au schimbat!

— Ascultă doctore dragă. Și dupăce făcu semn birjarului să-și zorească calul, strigând un — noroc și sănătate — primarului, notarul Munteanu adăogă — Nu zău, nu l-au schimbat! Dar tu, să taci! Ei habar n-au, că se poate și așa ceva! Și de le spui, te trezești, că până acasă îl și schimbă!

P. P. Bănăștianu.

Accentul primăverii se'ntrezare . . .
 Va fi din nou cald, va fi iar soare ;
 Va inflori pământul bun și greu
 Și vom avea iar toți, un Dumnezeu !

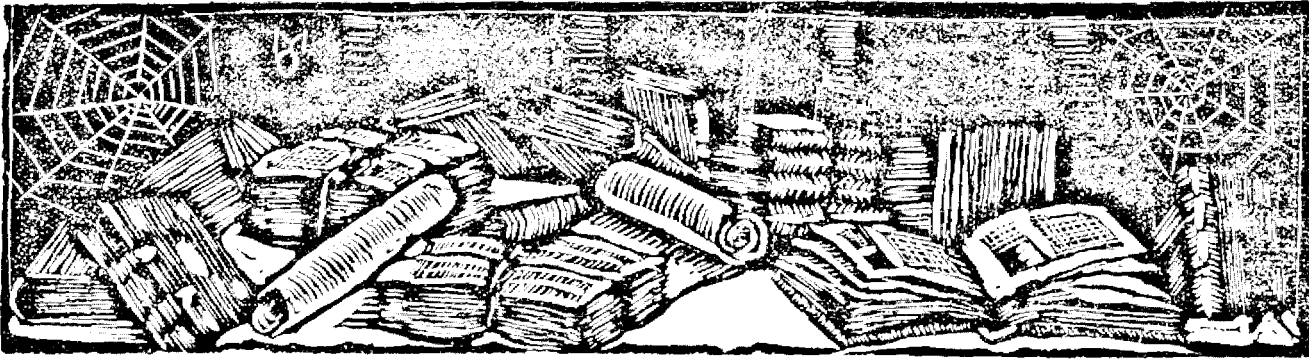
De iarnă sunt sătul—și ea de mine . . .
 Când simt cum printre fulgii reci iar vine,
 Am poște de satir : să trec prin ea,
 Cum trece dumneaei... prin haina mea !...
 De șase luni, de când mă tot pisează ! ---
 Și-a stat în timpul ăsta mereu trează !
 Eu de! . . . așa ca oricare bărbat,
 M-am tot sucit și am tot încercat,
 S-o fac pe omul stors de munca grea !...
 Dar ți-ai găsit ! --- ea veșnic imi toca,
 Că frigul ei e o căldură sfântă,
 Că nimenea ca ea prin horn, nu cântă
 Și când s-adorm mă întorcea pe-o parte
 Și imi punea în mână iar o carte !.
 De se'ntâmpla să tremur într'un vis,
 Ea-mi scutura puternic geamu'nchis
 Și mă trezeam în pat cu ea de-odată,
 Ba o credeam că-i și de ciocolată !
 De mi-aruncam un gând spre București,
 Ea-mi tot dădea cu „Calea Văcărești“ ;

Mi-a amintit din nou pe Minulescu,
 Și mi-a vorbit de una . . . Rădulescu
 Din „Clasa VII“, a c-o aventură
 Ce a transpus-o în . . . literatură !
 Mi-a spus de „România Lierară“, că
 Așa pe nesimțite sucombă,
 Dar că în locu-i va aduce clipa
 Un sens unic, spre stânga, în „Echipa“ !
 Dar câte nu-mi făcea, să fiu tot treaz ?
 Mă șlichiuiea, pe stradă, în obraz
 Și-acasă mă'ncălzea, în pijama
 Și „firu'n patru“ mi-l tot desfăcea !
 M-a zăpăcit de cap ca pe-o păpușe
 Și m-a făcut să stau și „după ușe“ !
 Mi-a coborit gândirea-atât de jos,
 Că am cetit chiar și pe . . . Sevastos !

Sătul acum, de-așa literatură,
 Cu „degete de aur“, „aventură“,
 M-am hotărit în vara viitoare,
 Să imi prăjesc și corp și gând, la soare
 Și numai când veni-va sănt Mihai,
 Ca alții-o să mă'ntorc și eu din rai,
 În țara'n care-i eseist Sahia
 Și face poezie Crevedia !

PAN.

CĂRȚI - REVISTE

I. Al. Brătescu-Voinești:

„Cu undița“

Editura »Carlea Românească« București,
Lei 46.

Sunt foarte rare astăzi cărțile bune. Când însă apariția uneia este semnalată, așa fără reclamă mare, fără să fie anunțată sgomotos; constituie în tabăra cetitorilor o adevărată revelație.

Printre acestea trebuie să menționăm și ultima operă a scriitorului I. Al. Brătescu-Voinești, care totuși nu poate fi înțeles, de ce oferă doar atât de puțin, din scrisul pe care-l așteaptă o întreagă lume de admiratori. Poate că nu mulți știu că, scriitorul academician Brătescu-Voinești, pe lângă că e un cărturar din pleiada marilor luminători, — e și un pasionat veritabil al pescuitului, din tărâmul căruia și-a împodobit simbolic cele vre-o două sute de pagini.

Să sperăm însă că nu aceasta -- ori cât i-ar fi de drag pescuitul — va fi ultima carte a lui, și până la proxima operă, volumul »Cu undița« trebuie citit, fiindcă încântă, inspiră individului sentimente nobile și-l transformă în »om«.

Ion Petrovici:

„Din amintirile unui fost dregător“

Editura „Universala“ Alcatay & Co. Prețul lei 7.

N'avem mulți foști miniștrii, cari — după ce sunt odată desbărați de imputernicirile vremelnice, să revină în locul și indeletnicirile din care a evadat, — dacă câtuș de puțin a avut oarecari legături cât de vagi cu lumea spirituală. Mulți, odată trecuți pe la »putere«, uită ce-au fost își vor uita trecutul, și sfidează viitorul.

Cu totul altfel apare personalitatea lui Ion Petrovici, — unul dintre cei mai harnici scriitori ai noștrii. Paginile lui Ion Petrovici, — din nu importă care tărâm, aduc totdeauna o notă de demnitate, pe lângă originalitatea ce totdeauna, menține cuvântul scris de-asupra preocupărilor de fiecare zi.

Insemnările pe cari ni le împărtășește Ion Petrovici, sunt o mulțime de învățăminte, scrutate cu privirea unui cercetător, pentru care parcă nimic nu există nexplorabil.

An de an prof. Ion Petrovici ne dăruiește câte o carte, pe lângă multe altele rodnice activității. Totuși în privința asta, admiratorii operilor sale — și sunt mulți — au un singur regret: anii nu se succed la intervale mai scurte. S'ar înmulți cărțile ce fac cinste oricărei biblioteci, odată cu sfaturile folositoare ce interlasă în urma lor.

Tudor Teodorescu-Braniște:

„Băiatul Popii“

Editura »Adevărul« București,
80 Lei.

Atât romanul »Domnul Negoită«, apărut în colecția »Rosidor« cât și »Băiatul Popii«, de care ne ocupăm astăzi; s'au remarcate printr-o satiră, — dealtfel pe deplin justificată — la adresa moravurilor ce bântuie societatea românească dela război încoace. Doar că în acesta din urmă eroul principal, poate fi oricare altul în locul lui Alexandru Murgu, vizionarul unei lumi mai înțelegătoare; transfigurat apoi de împrejurări și posibilități în imitatorul perfect, al indivizilor de duzină.

Asimilarea are un rol covârșitor în romanul de față, unde fiecare dintre eroi activează în sfera sa, după chipul și asemănarea lui. Poate, și continuă să viețuiască astfel, fiindcă sunt prea reali, ca să nu-i credem luați prin

reușita hazardului din întâmpinările cotidiene.

Că cetitorii au găsit în tainele acestei cărți, tocmai ce căutau, o explică și formidabilul succes de librărie, de care se bucură romanul »Băiatul Popii«.

(i. f.)

C. Argintaru:

„Agonia Soarelui”

poezii — ediția a treia.

Editura Hyperion. Cluj. 1933 Prețul 60 Lei.

Un volum de poezii, care să ajungă la a treia ediție e un lucru rar în literatura românească și în viața unui poet. Timpurile actuale mai ales sunt refractare versurilor. Poeziile nu se citesc de cât de un cere restrâns de cititori pasionați, rămași credincioși acestui gen superior de literatură.

O poezie în versuri e un mic bibelou de artă, pe care autorul o poate cizela mereu, până îi dă forma perfectă, care să-l mulțumească. Cizelura aceasta ține de cele mai multe ori viața întreagă și rare sunt poeziile, asupra căreia poetul să nu mai poată reveni cu o mică retușă. Dar și rari sunt poeții îndrăgostiți de opera lor, cari să-i caute mereu perfecțiunea. De cele mai multe ori poezia odată publicată rămâne definitivă. C. Argintaru e unul dintre poeții rari, cari sunt veșnic nemulțumiți de forma operelor lor și caută mereu o nouă cizelare. Ediția a treia a volumului de față este mărturie.

C. Argintaru are în literatură noastră o poziție cu totul aparte. Singularizat în cetatea revistei sale »Hyperion«, nu s'a scoborât niciodată în cenacle literare și în cafenele, ce consacra poeți și condamnă curente.

Argintaru e — în această privință — de o singularizare aristocratică. Poezia sa nu deschide orizonturi nu i și nici nu crează curente maldive cu vreun »ism« banal. Crezul D-sale poetic îl apropie de un panteism, care reprezintă într-o formă cultă, atașarea de pământ și de lucruri a românului.

»Trăiesc în orice fir de iarbă,
în fiecare pom
în boabele de nisip
și în toate gângăniile;
înțeleg vicața pietrelor
și întreaga renaștere din cuprins.

(Poetul)

Sau:

Văd și simt toată însuflețirea de pe pământ
de aceea lacrimile mi le înnee în cânt.

(Poetul)

Poezia D-sale se resimte de acest crez. Oricare i-ar fi subiectul, fiecare poezie are o nuanță pronunțat pesimist. Nenorocul are un rol preponderant. De ex. poezia »Primăvara«, subiect de predilecție optimist, se termină astfel:

Tremură în trup durerea
De-o năprasnică povară.
— Oare'n toamna unui suflet
Se mai face primăvară?

Leitmotivul acesta revine și în frumoasa poezie: E vară.

Doar în sufletul meu
unde suferința meru
înjugată, ară,
nu mai e vară.

La fel în poeziile: Departe, Cântam odată, Jar etc. Poate acesta e și motivul singularizării sale: »Desprins din mulțime, ascult, deoparte stând«. O astfel de fire retrasă de frământările prezentului, desigur că își va căuta refugiul în trecut. Oltean transplantat în cetatea Clujului, D-sa e mereu preocupat de nostalgia văii Jiului și a creștelor împădurite ale Părăngului.

...și se leagănă pe vânt
ca o pulbere de câmp
ce s'aude în lunci la Jii
când strugurii înfloresc în vii.

(Muma Pădurii)

Amatorii de imagini rare vor găsi unele comparații pline de originalitate.

Fuge toamna alungată
Ca un orfan gonit de rude

(Vine iarna)

Basmul cuibărit în tulpina vremei;
(Pe coana unui murg)

Stau pe cheiul gândului

Ca o cruce la răstoacă.

(Din vremea de azi)

Răde ceru'n vârf de ulmi
și oprește zarea'n locul

(Muma Pădurii)

Cartea de versuri a d-lui Argintaru închide un suflet de poet, veșnic frământat de gânduri noi și de perfecțiunea operelor sale. Brazda pe care o va lăsa atât volumul de față cât și activitatea D-sale perseverentă în coloanele revistei »Hyperion«, va lăsa o urmă pronunțată în ogorul literaturii românești. (o. m.)

Ion Al. Bran-Lemeny:**„Talaz“***poezii — Braşov — Preţul 30 Lei.*

Poetul braşovean vrea să rămână în lirica noastră așa cum a înțeles dsa poezia: gând scos din adâncuri, cântat pe coarda sufletului omenesc. Este interpretarea cea mai logică a poeziei și autorul plachetei de versuri »Talaz« nu dă semne că ar fi dispus să danseze valsul în cadență de schimy! — Dsa își dă seama de puterea talentului propriu și deci nu-l vom întâlni niciodată în rândul celor cari în lipsă de talent zic »floare de bostan« în loc de »gând de maur«.

»In primăvară« d. Bran-Lemeny vede furisatul tiptil »și încet ca un copil«, care

»Bate molecum din aripă,
Molcom și săgalnic — lin...
Si alene un suspin
Se'nfiripă,
Un suspin prelung și blând...
E zefirul care vine, vine iute
Să-i sărute
Trandafirul... să-l trezească«.

Intreaga plachetă cuprinde o mulțime de imagini, prinse fericit, în cari autorul a țesut accentul celei mai tradiționaliste poezii. Este o manieră, care se prea poate să nu mai placă tinerilor, dar care rămâne poezie.

Ultima parte a plachetei cuprinde frumoase tălmăciri din literatura germană și ungară, pentru cari autorul merită toate felicitările.

Ion Clopoșel:**„Vasile Goldiș“***Biblioteca Ziaristica Nr. 1. 25 Lei.*

D. Ion Clopoșel, președintele Sindicatului ziaristilor români din Ardeal și Banat a publicat recent un amănunțit studiu asupra celui care a fost Vasile Goldiș, pe care dsa. îl socotește »fără îndoială unul dintre bărbații politici cu amestec în scrisul militant ziaristic, în perioada din ajunul Unirii.« În cele 25 pag. de studiu, autorul clujan a reușit să reliefeze cum nu se putea mai bine și frumos, figura cărturarului dela Arad, dispărut dintre noi,

tocmai când aveam poate mai multă nevoie de sfaturile lui. E o carte pe cât de omagială pe atât de instructivă, în ceiace privește nota introductivă dela început, în care d. Ion Clopoșel face un documentat istoric al ziaristicii românești în granițele Ardealului etnic.

Panaït Istrati:**„Casa Thuringer“***Cartea Românească. 60 Lei.*

Minunatul povestilor al propriei lui vieți, reapare publicului cetitor român, cu o nouă carte autorizată de dsa.; știindu-se că unele opere apărute în românește, n-au mulțumit pe autor. Crâmpeliul de viață din Casa Thuringer, intitulat pretențios roman, face și el parte din marea viață zbuciumată a lui Adrain Zografî, multiplicat de d. Panaït Istrati în conoscutele-i opere. Prima parte a acestei cărți reușește să capiteveze, prin darul povestirii, cu care autorul lui »Moș Anghel« ne-a deprins; dar povestirea nu se menține la acelaș nivel, de îndatăce Adrain Zografî începe să vină în conflict indirect cu legile țării și în conflict direct cu el însuși. Sufletul de Crist al lui Adrain împrumută pe alocorea trăsătura celei mai veritabile canalii, fapt care zdruncină unitatea pretinsului roman. Dacă faptul s-ar fi petrecut aidoma, începem să încinăm a crede că d. Panaït Istrati nu-i atât de uman cum vrea să pară și că totul este o ținută de împrumut numai. Cum suntem siguri că ruina familiei Thuringer nu a fost pregătită conștient, ci autorul împletește accentul canaleriei, pentru a desșuruba teza socialistă din toate încheiturile ei, scutim pe autor de-a-l crede ce nu poate fi. Și în această carte d. Panaït Istrati dovedește perfecta cunoaștere a mediului de veritabilă mahala, cu întregui vocabular caracteristic și mulțumită căruia a trecut în literatură fără prea multă introducere. »Casa Thuringer« se plasează direct în traectoria făcută de d. N. Cocca prin »Fecior de slugă«, mai ales că în ambele avem de-aface cu o autobiografie, mai mult sau mai puțin mascată. Socotim că este limita până unde se pot duce astfel de spovedanii, dincolo de ea urmând a se exploata numai vulgarul și ambiții autori știu până unde să întindă coarda

(a. n.)

REVISTE

»CUVANTUL LIBER«, apare ca o a doua ediție a revistei «Stanga», dispărută spre întregul nostru regret. Nr. 16 din 24 Febr. aduce un frumos și gândit material. Presupusul director al revistei d. Tudor Teodorescu —Branîște, iscălește un pilduitor articol doctrinar, intitulat »Sens unic«. Amatorii de formule de împrumut, în rostuirea vieții colective, pot afla în sublima spovedanie a dlui Branîște accentele unei lumi în care libera expresie apare ca ceva absolut prohibit. În restul celor 12 pagini iscălește articole, de liberă gândire, dnii: Mircea Grigorescu, Victor Godeanu, Ioachim Botez, Serban Voinea, C. Titel Petrescu, B. Brănișteanu, Marin Simionescu—Râmnicăneanu, A. Munte, Gr. Gama și alții. »Cuvântul liber« se impune zi de zi, tribuna celor animatori de spiritul păcii, în fața cărora se adună tot mai mulți ascultători, veniți din rândurile celor cari au mușcat din pâinea marilor suferințe.

»PROGRES ȘI CULTURĂ« — An II. Nr. 2. Tg.-Mureș. — Revista comitetului Asoc. învățătorilor români din jud. Mureș, așa cum se subintitulează a pășit în al doilea an și-i dorim cei mulți înainte. Urmărindu-i regulata apariție, »Progres și Cultură« lasă impresia unei directive bine trasate și mai ales, frumos alese. În acest număr scriu despre Constantin Romanu—Vidu (o cunoscută figură mureșană) dnii dr. E. Nicoară și V. Netea, iar sfârșitul studiului în continuare »Primele școli creștine« este iscălit de d. dr. Nicolae Crețu. Un ustăruitor biciu la adresa oficialităților din Tg.-Mureș, îl dă d. Nicolae Ursu și poate nu pe bună dreptate... în rândul oficialităților de Mureș, se pot înscrie și cele dela Arad și poate din mai toate orașele. Revistele cari apar azi nu-s decât produsul concepțiilor unor maniaci. Întâlnim frumoase versuri de dnii: Vasile Netea, Alexandru Sara și Marin Radu Voinea. Cronica literară scrisă cu obiectivitate și mult simț critic.

ABECEDAR. — Anul I. Nr. 45—48. — Pornit din inițiativa unui tineret dornic de noi orizonturi, revista dela Turda se menține la nivelul primelor începuturi și nu-i puțin. Ultimul număr, format din 20 de pagini, aduce un bogat material semnat de dnii: Emil Giurgiuca, Pavel Dan, Yvonne Rossignon,

Octavian Ruleanu, Ștefan Baciuc, Raoul Serban și Teodor Murășanu; ultimul publicând minunate traduceri din poetul pusteii maghiare și alcovurilor din Occident, care a fost Ady Endre.

GRANIȚA, și-a început apariția la jumătatea lunii Decembrie a anului trecut. O mână de oameni de oameneie și-au dat mâna spre un scop frumos, ca tot ce-și pune în gând cei cari s'au născut, sau au crescut numai, în Timișoara. Din ultimul număr, sosit pe luna Februarie, desprindem scrisul dlor: dr. A. E. Peteanu; dr. Aurel Cosma—junior; Traian Birăescu, D. Iov, Ion Bănciulescu, Dorian Grozdan, Gh. Atanasiu și Pompiliu Serbescu.

BLAJUL«. — »Pornim la drum... Drumul îl vrem străjuit de mâni prietenești, întinse cu acelaș consemn: pelerini, fără ezitări, spre zi de sărbătoare a sufletului«; așași începe cuvântul înainte revista blăjană. D. Pavel Dan iscălește o frumoasă navelă intitulată »Il duc pe popa«, iar dnii: Virgil Stanciu și Virgil Fulicea, poezii de autentic colorit modern, din fericire scrise cu talent. Se pare că »Blajul«, vrea să primenească literatura pur ardeleană, ceiace n-a reușit să facă »Gând românesc«. Critica literară frumos reprezentată și conștiincios scrisă.

»SUFLET ROMÂNESC« — fost »Floare de crâng«. — Anul II. Nr. festiv. — Revista dlui El. G. Georgescu a primit o haină cu totul nouă și faptul ne bucură. Numărul festiv, așa cum l-a botezat dir. propr. aduce 48 de pagini de material, în majoritate beletristică, și câteva fotografii de poeți noi nouți!. Admirând strădaniile dlui El. G. Georgescu nu ne putem mira îndeajuns, cum de se poate desconsidera un fapt prea bine cunoscut: că un singur mărgăritar fals întunecă valoarea întregului colan, veritabil! — Cu scrisul dlor: Radu Gyr., Eugen Relgis, Virgil Ghiorghiu, și cu alte câteva nume, cari dovedesc frumos talent literar, d. El. G. Georgescu putea să se impună cu o revistă dincolo de obișnuit și ar fi fost mai de dorit. Amestecând »Rânduri pentru biografie« și alte bazaconii, cu tot ce-i scris frumos în revistă, am avut regretul că »Suflet românesc« a primit haina atât de frumoasă din numărul festiv.

»BRASOVUL LITERAR«. De revista maestrului Cincinat ne-am ocupat oricâte ori ni s-a dat ocazia și n-am regramat. Din ultimul număr primit desprindem comemorarea atât de semnificativă a celor trei mari talente ardeleni: Chendi, Iosif și Vlaicu, scrisă așa cum bine știe să scrie Ion Foșeneanu. »Amintirile literare« ale maestrului le vrem cetite și auzite, din simplul motiv că maestrul Cincinat rămâne un neîntrecut al improvizației, chiar atunci când amintirea e numai imaginară. O excelentă schiță iscălește Paul Constant: restul paginilor pur literare fiind completate de dnii: Aron Cotruș, Emil Isac, Gheorghinescu Vania, Aurel Marin, Aurel Chirescu, Alex. Ceușeanu, Ecaterina Sădu-Sm. Andricu și Ștefan Horint. Cronică cărților, a însemnărilor și revistelor, foarte bogată și variată. (a. n.)

»LIBERTATEA«. E titlul unei excelente reviste politico-economice, care apare la București, sub conducerea d-lor Ing. I. P. Gigurtu și prof. G. Strat, primul redactor. — »Libertatea« se mai bucură de colaborarea unor cunoscuți și apreciați publiciști, ca d-nii: C. D. Anghel, Ștefan Antim, C. Gane, E. A. Poulopol, M. Sanielevici, Tudor Vianu, și de alte colaborări ocazionale, primite din partea celor mai de seamă fruntași ai vieții politice, literare și publicistice.

Ultimele două numere 3 și 4, cuprind un frumos articol semnat de dl. St. Antim »Centenarul aprogării slaviei«; un eseu al d-lui T. Vianu despre »Frederich Nietzsche și filosofia ca formă de viață. Apoi: G. Strat: Centenarul morții lui Malthus; A. Gusti: Marxism logic și marxism illogic; C. Gane: P. P. Carp, origina, copilăria, tinerețea; E. A. Poulopol: Propagandă fără idei; etc.

Cronici și însemnări, întotdeauna colorate și interesante, abundă în paginile »Libertății«. E una dintre cele mai bune reviste ce apar azi.

Apare la 5 și 20 ale fiecărei luni. Prețul 10 lei. — Redacția: București, Calea Victoriei, No. 63.

»LUMEA NOUĂ« Corporatismul a ajuns să nu mai fie detestat cu atâta patimă de așii democrației. A început să fie discutat pe îndelete și era firesc: nu e un cuvânt de paradă, o formulă pentru cei însetați să parvină, ci o doctrină nouă, născută din poruncile vieții universale, din necesitățile nesatisfăcute ale umanității. Nu predică o ascensiune

a valorilor prin simplul capriciu al supralicării de vorbe bombastice, ci tinde spre o restabilire a valorilor prin o nouă ierarhie socială, bazată pe corporațiile profesionale, singurele în măsură a-și indica pe cei mai valoroși și harnici conducători.

Dl. Mihail Manoilescu, directorul revistei, de doi ani se nizește să ne înfățișeze corporatismul în toată complexitatea lui, discutând în contradictoriu du cei cari sunt preocupați de problemele sociale. Revista »Lumea Nouă«, care a împlinit 2 ani, a fost o tribună publică pentru discuții corporatiste și a realizat mult în acest domeniu.

»Lumea-Nouă« a pregătit o atmosferă corporatistă în țară, de esență pur teoretică, nu sgomotoasă și lipsită de idei. De aceea a fost cetită de toți intelectualii, chiar și de dușmanii aprigi ai corporatismului.

În numărul 1. pe Ianuarie 1934, dl. Enric Otetelisanu, iscălește un foarte judicios articol despre »Principiile fundamentale ale unei doctrine naționaliste«. Exemplarul 10 lei.

REVISTA FUNDAȚIILOR REGALE. Anul I. No. 2. Incontestabil că, viața spirituală a țării noastre, a făcut o bună achiziție, prin conținutul și felul cum se prezintă această revistă de format într'adevăr occidental. Tot așa ca și No. 1, acesta din urmă, aduce același material bogat, de-o varietate extraordinară, iar în plus scrisul Academicianului I. A. Basarabescu.

Dacă însă toate proiectele »Fundației Culturale Regele Carol al II-Lea« se vor împlini astfel cum sperăm, — mișcarea culturală la noi a luat un puternic avânt. Și ținând seama, că sus de tot pe lângă multe alte griji, una specială veghează la promovarea culturii în țara noastră, credem că gestul regal, va avea o înrăurire, care va putea face față demn, lângă ori care mișcare analogă a vecinilor noștri.

Iar faptul că fundația are în fruntea ei pe dl. Al. Rosetti, iar revista pe dl. Paul Zarifopol, sunt toate indicii sigure că reușita va fi din ce în ce mai temeinică, mai binefăcătoare.

INSEMINĂRI

Din legăturile lui Vasile Alexandri cu Aradul

În 1878, Arădani au fost printre cei din-tăi cari au sărbătorit succesul lui Vasile Alecsandri la concursul din Montpellier. Primind din partea lor cu acest prilej un album comemorativ, bardul dela Mircești le-a răspuns prin aceste rânduri, adresate lui Vasile Mangra:

Mircești, 8 Iunie 1878.

Stimabilul meu Domn'

Am primit frumoasa carte, ce conține felicitările cetățenilor români din Arad.

Imi este peste putință de a le exprima simțirile de legitimă mândrie și de profundă bucurie, ce m-au cuprins în prezența entuziasmului patriotic al fraților mei de peste munți. Ardealul a fost totdeauna cuibul sacru al Românilor, pe care nici o furtună nu l-a putut distruge, căci a fost cimentat cu anticul și neperitoriul sânge roman. Din acel cuib binecuvântat de Dumnezeu, mulți vulturi se vor înălța pe cerul României, fără ca de azi înainte nimeni să îndrăznească de a le smulge pencele aripilor.

Prezentul și viitorul nostru încep a se afirma sub razele soarelui latinității, precum înalții munți ai Carpaților, care prin negurile întunericului apar ca un lanț de nouri și, cum răsare faptul zilei, iau formele lor și aspectul de giganți.

Eu sunt fericit că mi-am văzut visul cu ochii, fericit că mi-a ajutat Dumnezeu a contribui la ridicarea statuei măiestroase a Latinismului oriental în fața Latinismului occidental; fericit mai cu seamă de simpatiile ce am câștigat în inimile Românilor, ce țin-tesc privirile spre viitor.

Acestora le trimit sincerile mele mulțumiri, pentru călduroasele lor felicitări și le urez realizarea dorințelor celor mai scumpe.

Vasile Alecsandri.

Originalul acestei scrisori, după cum ne informează ziarul de unde am reprodus textul de mai sus («Tribuna Poporului», I. 6), urma să fie depus de V. Mangra la Academia Română. Nu suntem însă în măsură să precizăm dacă această intenție s'a realizat sau nu.

(o. Ip.)

I. G. DUCA, primul ministru al țării, scriitorul de un realism înduioșător și creatorul unui gen în ziaristica noastră, -- astăzi nu mai este. Oratorul fruntaș între puținii ce-i mai avem, a dispărut dintre cei vii astfel cum n'ar fi cugetat nici o minte omenească, și cum, pentru demnitatea acestui popor, n'ar fi trebuit să se întâmple.

S'a stins din viață, într-o seară din ultimile zile, a așa zisului an sfânt, -- în strălucitoarea Sinaia; pe peronul gării, apucat de umăr și ucis pe la spate. Sinaia, orașul de leagăn al copilăriei, localitatea ce i-a alintat sburdălniciile și necazul în adolescență; ținutul unde și-a petrecut o bună parte din viață, -- acum l-a reținut pentru vecinicie.

Cu I. G. Duca însă, neamul românesc, pacea lumii și galeria marilor bărbați de stat, a suferit o imensă pierdere. Om de-o rară energie, inițiator, și printr-o tenacitate unică, -- desăvârșitor totodată, Ion Duca -- care în ultimele trei decenii n'a lipsit niciodată din parlament, -- fostul ministru de atâtea ori, iar acum prim ministru; a murit sărac lipit pământului.

Astăzi la Sinaia, doar patru stâlpi de stejar, tricolorul țării pentru care și-a sacrificat totul, și-o sentinelă, -- indică locul de reu-legere pentru trecători, iar pretutindeni pe furis, în căutare unui razem; cei cari l-au iubit și venerat, își șterg încă, câte-o lacrimă, ce-i vor păstra memoria trează întru eternitate.

PROF. DR. ION CANTACUZINO. E greu începutul doar, pentru ea moartea odată în popas pe aceste meleaguri, să ne secere cât mai multe suflete nobile și personalități distinse. Printre aceștia a fost și prof. Ion Cantacuzino, savantul de-o reputație mondială, membru al celor mai multe Academii de Medicină, fostul ministru al muncii în guvernul tehnicienilor. S'a distins ca medic în luptă continuă cu cea mai teribilă boală: tuberculoza. Cel care a redat vieții pe atâtea dintre cei dragi, nu s'a putut salva pe sine pentru binele nostru.

Viața lui? Un exemplu rar de muncă, valoare universală; a făcut parte din figurile excepționale ce străbat numai accidental viața unui popor. Dr. Cantacuzino, și-a petrecut tot timpul alinând suferințe, preparând cât mai temeinice seruri, pentru salvarea ființelor

omenești din primejdia bolilor și în special a tuberculozei.

Colaborator al institutului »Pasteur« recunoscut somitate în lumea medicilor, — tot ce a făcut e pentru omenirea ce-i va păstra desigur o nepieritoare recunoștință.

THEODOR MIHALYI. Dacă vechiul adagiu persistă încă, prin afirmarea că, toate jertfele sunt în număr de trei; atunci la noi, acum, Th. Mihalyi a fost sortit să completeze tripticul. figurilor ilustre, ce-au trecut recent prin moartea lor de-a dreptul în Pantheonul României.

Astăzi când răspântia vremii încearcă tot mai mult omenirea, când soluțiile și remediile se propun ca odinioară vrăciile, — la fiecare colț de stradă — pentru îndrumările de pretutindeni, e bine să se aibă în vedere faptele demne ale personalităților de elită și mai ales caracterele în frunte cu cei trei mari dispăruți.

Ultimul memorandist, octogenarul Th. Mihalyi era cel mai slab ca fizic dintre cei deținuți în închisoarea dela Cluj. Incurajarea îi și venea de la vecinii de temniță și frații întru suferință prin »Brust heraus Toadere«. A rămas în viață ultimul și cu aceasta martor ocular al evenimentelor ce desigur le-a scrutat prin prisma vremii de atunci, cum probabil în câmpiile Elisse își va informa și tovarășii de odinioară.

Fie ca imensul gol cauzat de dispariția acestor trei figuri ilustre, să fie cât mai ușor suportat de țara aceasta, pentru care și-au sacrificat totul, cu toate că în bună parte, aidoma oamenilor mari, n'au fost înțeleși.

(i. f.)

DEBUTUL PARLAMENTAR AL LUI ST. C. POP. În 1905 St. Cicio Pop a fost ales pentru întâia oară deputat în dieta dela Pesta, ca reprezentant al Șiricii, pe când era la putere partidul liberal cu St. Tisa.

În ședința dela 8 Mai 1905 Cicio Pop ține un discurs la Adresă și arată dece Români au reluat activitatea politică. Răspunde și acuzației lui Tisa că nu pot fi credincioși cetățenii aceia care formează un partid naționalist aparte.

St. Cicio Pop spune între altele: »Onorată casă! După pronunțarea acestor principii mari (ale lui Deak Ferencz n. a.), ce s-a întâmplat în țară? — S-a adus la 1874 legea electorală, cu privire la care conducătorul cu nume mare al opoziției unite spunea însuși, că ea asigură dreptul de vot numai pe sema unei clase pri-

viligiate, pe când mulțimea, greul poporului, e scos din șanțurile constituționale. Ba tot atunci, mergându-se mai departe, s-au stabilit două sisteme, și cu privire la părțile din Ardeal s-a stabilit cențul pământului cu mult mai urcat decât în avuta Ungarie. Toate acestea se pot constata din statistică în mod neîndoios. Dureros vorbește statistica aceasta despre aceea, că sunt foarte multe comune în Ardeal, unde văcariul satului fiind nemeș, are drept de vot, iar poporul întreg, n-are drept de votare.«

Afirmând apoi că »limba e comoara cea mai scumpă pe care și-o tem naționalitățile și care comoară la tot e cazul vreau să și-o păstreze«, St. Cicio Pop spune mai departe: »Vă întreb, unde este judecătoria la care se poate vorbi românește? Tâlmaci sunt pretutindenea și prin ținuturile cele mai sărace, și în urma acestui fapt e atât de scumpă justiția, încît mai bucuros nu-și caută oamenii dreptatea!«

În sfârșit, terminînd mai dăm un citat din acelaș discurs: »Binevoii a-mi permite să constat că acea parte din legea despre egala îndreptățire a naționalităților, n-a fost executată nici într-un singur punct al ei. În această lege e vorba despre ridicarea de școale, despre cultivarea în limba maternă pînă la gradul academic, și totuși nu s-a ridicat nici un singur gimnaziu în care limba de propunere ar fi limba maternă!«

Necontenit hărțuit de întreruperile deputaților unguri St. Cicio Pop afirma totuși cu un nezdruccinat curaj adevăruri cari nu conveneau politicii de maghiarizare. Debutul tinărului deputat de atunci lăsa să se întrevadă glorioasa carieră parlamentară a »Președintelui« de mai tirziu.

(ed. i. g.)

P. P. NEGULESCU. Într'o atmosferă de înălțătoare discreție a fost omagiat profesorul P. P. Negulescu, cu prilejul împlinirii a 60 ani de viață.

Sărbătorirea aceasta simplă, cadreează măreț cu profesorul care n'a suferit niciodată mult șgomot în jurul său. Rar s'a putut constata, în istoria culturii românești, o figură de o sobrietate atât de avansată, în manifestări, pînă a lăsa să treacă anii — fără a i-se mai pomeni numele, decât în mijlocul studenților săi, cărora maestrul le povește, de mai multe decenii, cu o eleganță verbală nefîntrecută, lunga istorie a filozofiei universale.

Dl. P. P. Negulescu este un discipol al lui Titu Maiorescu și astfel, era pe vremuri »junimist«, având posibilitatea să se bucure de un nume rostit în multe împrejurări, dacă o sensibilitate de o finețe aristocratică nu l-ar fi împiedecat să-și părăsească turnul de fildeș al unor elaborații cărturărești tănuite.

Profesor de istoria filosofiei, mare cunoscător, deci, al cursului de gândire care leagă veacurile, d. P. P. Negulescu putea să-și ticluiească un sistem care să-! consacre filosof original, mai ales că, pentru ajungerea acestei înălțimi, în ierarhia filosofiei, îl ușurau o vocație organică și calități rari. A preferat, însă, să rămână ceea ce este și azi, profesorul desăvârșit, refuzând »a se închide în convingeri definitive«, cum afirmă d. Al. Posescu, care i-a închinat un substanțial și minuțios studiu, cu ocazia aniversării. Și, într'adevăr, când ai sarcina de-a adânci toate formele de gândire ale atâtor reprezentanți ai filosofiei, cu vederi atât de diametral opuse, ajungi la un fel de concepție relativistă, care pune în cumpănă ori ce intenții de a emite idei noi, cari să desmintă tot ce s'a construit până atunci.

Profesorul P. P. Negulescu a depus, în schimb, o muncă neobosită, impresionantă, pentru cunoașterea și explicarea filosofiei, muncă ce implică o curiozitate de filosof autentic, pasionat până la uitarea de sine în fața unui complex de formule ale gândirii. Câteva opere scrise; »Critica apriorismului și empirismului«, »Filosofia renașterii«, 2 vol., permite aceloră cari le-au studiat să aprecieze valoarea de mare intelectual reprezentată de acest strălucit profesor.

Oratorul P. P. Negulescu s'a ridicat la o înălțime clasică de expresie, impunându-se prin ținuta elegantă, măiastră și bogată a frazei.

Cu ocazia aniversării, »Revista de filosofie« a închinat d-lui P. P. Negulescu un număr festiv, care cuprinde un amplu și documentat eseu al d-lui Al. Posescu: »P. P. Negulescu ca gânditor și istoric al filosofiei«. Alți mulți profesori universitari și scriitori, Eug. Speranță, N. Bagdasar, I. Rădulescu—Pogoneanu, St. Bezdechi, C. Narly, Paul Zari-fopol, I. Brucăr, M. Florian, etc., colaborează la acest număr de aproape 300 pagini mari, iar cetitorul are ocazia să constate nivelul la care s'a ridicat gândirea românească.

Pe unde a trecut profesorul P. P. Negu-

lescu: catedră, ministrul instrucțiunii, președinția Camerii, cărți și reviste, a lăsat o urmă adâncă, nimbata de o strălucire specifică, care nu se uită și care te îndeamnă la muncă.

Pentru prezent, distincțiunea spirituală intelectuală intruchipată de profesorul P. P. Negulescu constituie un fenomen aparte, care îl ridică în vârful piramizii filosofiei românești, pe care a servit-o cu un devotament de patriarh, ce s'a lepădat de lumea exterioară.

VASILE GOLDIȘ ȘI REVISTELE CULTURALE. Marele decedat V. Goldiș și-a început cariera ca profesor și publicist, demonstrând, prin aceasta, că, înainte de a deveni omul și luptătorul politic, a fost un intelectual de rasă, pentru care gândirea pură constituia un comandament inseparabil. Dela catedră și tribuna scrisului, și-a risipit darnic comorile spirituale câștigate printr'o asiduă răsfoire a cărților și o îndărătnică disecare a ideilor.

Și tot în această primă ipostază și-a sfârșit destinul.

Când pasiunea luptelor politice îl părăsise aproape complet, Vasile Goldiș s'a pierdut în lumea slovelor, delectându-se cu sorbirea nectarului revărsat în paginile scrise. Na uitat presa și revistele, al căror prieten constant fusese întotdeauna.

Ultimul articol scris de Vasile Goldiș a apărut în »Hotarul«, revista noastră, care s'a bucurat de aprecierea unui unchiuș al scrisului.

După moartea lui V. Goldiș, acest ultim articol simbolizează pentru conducătorii revistei un îndemn de a persevera pe calea spinoasă începută, pe care defunctul a parcurs-o cu pași neșovăitori, animat de puternica dorință ca să cucerească o izbândă definitivă.

Aceeași afecțiune pentru urmași și-a manifestat-o și față de revista »Societatea de mâine«, printr'o scrisoare adresată d-lui Ion Clopoșel, directorul revistei, cu ocazia jubileului unui deceniu dela apariție.

Fostul prim membru al comitetului de redacție al »Soc. d. m.«, își lua adio dela foștii tovarăși prin aceste patetice rânduri: »...am rămas numai cu amintirea trecutului și cu bucuria muncii celor noi, cari, mulțumita norocului nostru, au întrecut mult și energiile noastre de luptă pentru idealul care trebuie să rămână același, fortificând în fiecare zi solidaritatea națiunii române cu aceeași credință, aceleași amintiri și nădejdi, aceleași interese,

bine știind că, oricare popor numai prin asemenea solidaritate iese din barbarie și se poate afirma cu mândrie în concurența pentru tot mai multă lumină, dreptate și progres între neamurile lumii, cari iau parte la crearea civilizațiilor umane....»

Vasile Goldiș și-a împlinit o nobilă misiune în viața terestră.

GHEORGHE PANU ȘI »JUNIMEA« DELA IAȘI. Pentru cetitorul avid să cunoască tot ce apare în vitrine cu titlul de literatură originală, scrisă de autori în viață, moderni, deprinderea aceasta cochetază, uneori, cu un fel de congestie cerebrală. O evadare din actual, din lumea numelor cari circulă insistent, devine o poruncă nebiruită.

Un refugiu primenitor îți cauți atunci recitind pe cei vechi, cărțile peste cari a nins un strat de praf.

Cărțile de istoriografie și amintiri, devin, astfel, o lectură recăritoare. Iubitorii de fapte cu vaste proporții se gândesc apoi și la vechia societate literară »Junimea«, care a scris o bogată contribuție în trecutul nostru cultural.

Amintirile dela »Junimea« scrise de Iacob Negruzzi, apoi cele 3 volume ale d-lui I. E. Torouțiu: »Studii și documente literare«, sunt cărți ce se cetese și recitese cu plăcere.

Dar amintiri despre »Junimea« a scris și G. Panu, »Semănătorul de idei«, cum a fost poreclit, pe care nu mai ajungeam să le cetim, fiind o carte rară, dacă n'ar fi apărut, recent, »Amintiri dela Junimea din Iași«, în »Biblioteca școlară«, o publicațiune ce și-a propus să realizeze lucruri frumoase.

G. Panu a fost o figură complexă, posedând un spirit și o cultură cari i-au îngăduit să creeze o școală și o epocă în vremea lui.

În aceste »Amintiri«, se cuprinde un articol despre »Starea literaturii române pe la 1870«, apoi capitole despre mișcarea junimistă, despre Alecsandri, Eminescu, N. Gane, T. Maiorescu, V. Pogor, Creangă și alte bine cunoscute nume, câteva însemnări vesele, cari au creat o răsunătoare celebritate »Junimii«.

Scrise așa cum știa să mănuiască peana G. Panu, aceste »Amintiri« se răsfoiesc cu multă sete până la ultima filă.

(i. p.)

EXTREMELE nu pot fi duse la infinit, fiind sortite să se întâlnească. Faptul ni-l dovedește însuși ciocnirile prea dese între cele două extreme de pseudocredințe politice: dreapta și stânga. Mărturisim cinstit că'n sinceritatea lor nu credem. Dreapta e menită să știe ce face stânga și zisa lui Isus, nu are'n ea decât simplu înțeles poetic!

Dreapta vrea o cât mai restrânsă îngrădire întimpce stânga este pentru ruperea tuturor zăgazurilor. Dincolo de granițele țării experimentarea s-a făcut și cu una și cu alta; reacțiunea continuându-și și azi activitatea, fără a ne putea anticipa un rezultat perfect lizezit.

Dreapta vrea zei autohtoni, fie ei chiar imbecili; stânga îi admite culeși din largul lumii, nerespingându-i chiar și pe cei smulși de sub scaunul execuției!

Și pentru ce toate astea!?

Răspunsul îl formulează însuși experiențele cunoscute și cum noi suntem un soi de maimuțe, imităm orice fel de început, numai de dragul dovedirii că suntem în tact cu vremea.

Nu trebuie să fim prea îngrijorați însă. Între extreme stă scut trupul zdravăn al Nației, care face haz și de-o maimuțarie, ea și de-o alta.

Păcat și de această risipire de timp, când el s-ar putea pune în slujba unor realizări, ale căror experiențe nu numai c-au fost lizezitate, dar s-au dovedit folositoare umanității.

Stânga și dreapta, în domeniul de față, se rezumă la două loviri, ce se cer date pela spate și însuși această formulă e din cale afară de antipatică.

Pe la mijlocul lunii Martie a. e. va apare monografia pâr. dr. Gh. Ciuhandu despre »Viața și activitatea lui Giorgiu Popa«, fost referent școlar al Diecezei arădane. Lucrarea este prefătată de P. S. S. Episcopul Roman Ciorogariu al Orăzii, care serie o entuziastă introducere. Monografia face parte din »Biblioteca Ateneului popular aradan«.

NOTE

DOLIUL NAȚIUNII a intrunit la intervale scurte, între zidurile urbei noastre, aproape tot ce neamul românesc are mai ales și mai ureat în ierarhia vieții politice și culturale. Prezența acestor fruntași, proporțiile grandioase ale funerariilor și numărul mare al sătenilor, au exteriorizat o durere care va fremăta mult timp în inimi.

Om de cultură, fermentator de idei, sinteză de aspirații colective, Vasile Goldiș — alături de Ștefan Cicio Pop, tribun răscolitor de mase, vibrație de emoții obștești, au fost fericita intrupare a însușirilor și aspirațiilor poporului pe care l-au reprezentat.

Linia lor de conduită, statornicia de o viață întreagă și puterea de sacrificiu, i-a chemat în fruntea răspunderilor de câte ori era vorba să se înlăturească vre-una dintre aspirațiile naționale, și cari, în cea mai deplină realizare a lor, le-a creat și lor, un pedestal, care va dăinui în lumina conștiinței și a veacurilor românești.

Dar, — pentru ziua de mâine, — în tot ceace expresie a durerii am auzit exprimat cu aceste prilejuri, — nu am găsit indicii prea liniștitoare. În afară de câteva scilipiri rare și de adevărat înțeles spiritual, multe locuri comune, nu au tălmăcit decât lipsă de orientare.

Oamenii generației istorice, — pleacă. — Plinirea locurilor, — cu oameni de creație va întârzia.

Nu vedem nici ideea, nici direcția zilei de mâine, — așa cum răspicat, limpede și eroic, au plinit, eri, și una și alta — marii dispăruți.

PREMIILE LITERARE, care se acordă și sunt încă pe cale să

se distribuie, deodată la șapte autori sau la mai puțini, știuți de mai înainte, sau împinși din anonim în ultima oră, vin tot mai numeroase să solicite atenția publicului cetitor. Este un fenomen, despre care criticii de eri, concurenții serioși de azi nu vor putea să ne vorbească destul de obiectiv, — iar măestrul tinerei generații, angajați în diferitele comisii de premiere, nu vor avea timp suficient să ne mai dea și alte lămuriri, decât acea servită prompt și expresiv prin votul rostit.

Publicul deci, rămâne numai cu bunul său simț — și el supus atâtor eclipse — spre a se orienta în supraproducția de opere vrednice toate desigur, de un premiu și de solitudinea cetitorului. Dar în aceasta goană după ceva mai bun, noi vedem și o mărturisire a unei cerințe mereu reînnoite, care vrea cartea, marea carte a vremii. Este o căutare febrilă și plină de riscuri, în nădejdea operei, care să spuie tot ce nu dau lucrările de până aci, cari cetite de toată lumea, nu mulțumesc pe nimeni.

CULTUL MUZICII CORALE cu vechi tradiții și drepturi de cetate în viața noastră obștească își adâncește făgașurile și prinde tot mai mult teren.

Alături de vechea asociație »Armonia« care a găsit secretul unei expansiuni de-a lungul graniței și în profunzime, spre sate, — munca stăruitoare, hărnicia și iubirea de frumos deschide tinerei înjghebări »Doina Crișanei« drumul spre realizări durabile și de repertoriu dificil.

Acest lucru trebuie să fie reținut.

Căci, încă mult timp, în lipsa unor condiții prielnice și altor manifestațiuni de artă, cum ar fi un teatru, sau o muzică instrumentală, — vom fi ținuți la aceasta unică expresie a melodiei românești.

Desvoltarea, într'o nobilă emulație și intensificarea, într'un spirit de artă aleasă, a acestui cult al armoniei servește și ideea care se cere atât de mult afirmată în aceste ținuturi: Supremația, prin cultură și spiritualitate, a elementului autohton.

O CONFERINȚA UTILĂ și în concluzii impresionantă, a fost accia rostită zilele aceste la Palatul Cultural de către dl. Sabin Manoilă, directorul recensământului din Capitală, asupra evoluției demografice a populației țării. Înarmat cu date și stăpân pe criteriile unei cercetări rigurose științifice, conferențiarul a prezentat evoluția numerică a poporului românesc în totalitatea sa ca satisfăcătoare, având un indice vital urcat.

Cu totul deprimant însă este rezultatul constatărilor făcute în Banat și la granița de aci unde natalitatea redusă și mortalitatea infantilă — au atins procente îngrijorătoare pentru viitor.

Constatarea însă impune și nevoia unor măsuri practice pentru îndepărtarea răului. Ofensiva coloanelor de cifre nu ajunge. În aparatul de Stat, iarăși, nu vedem organul de inițiativă care să-și asume răspunderea unei atari opere pozitive. Politicianismul, negăsind nimic lucrativ într'un atare domeniu de activitate, nu va reacționa. Rămân deci societățile culturale și de preocupări sociale. Acestora le revine în întregime sarcina să propoie soluții practice pentru remedierea unei stări de lucruri, din care, poate nu toți ne dăm seama, pot isvorii multe și mari primejdii naționale.

Tiberiu Vuia.

Am primit la redacție :

Cărți :

C. Argintaru
I. Olteanu

- „*Agonia Soarelui*”, — ediția III-a, Cluj.
- „*Capitalul național din Ardeal și problema convertirii*” — Sibiu 1934.
- „*Bihorul strajă la hotare*” — Tipografia Diecezană, Oradea.

Volbură Poiană Năsturaș

- „*Costic' al popii - cel într'o doagă*” (Năzdrăvăniile din copilărie) — Tip. „Ateneu” Timișoara, 30. lei.

E. Lovinescu
C. Argintaru

- „*Firu'n patru*” — Roman.
- „*Din țigani*”, poem cu ilustrații de *Marcel Olinescu*.

Ion Clopoșel
Panaite Istrati

- „*Notă introductivă - Vasile Goldiș*” — Cluj.
- „*Casa Thüringer*” — Ed. Cartea Românească.

Reviste :

Film

- Timișoara.

Granița

- An. I. Nr. 1-5. — Timișoara

Școala vremii

- An. IV. Nr. 9-10 — Arad.

Blajul

- An. I. Nr. 1 și 2. — Blaj.

Suflet românesc

- Nr. festiv — Oradea.

Abecedar

- Turda.

Provincia literară

- An. II. Nr. 1-2. — Dir. Paul Constant. — Sibiu.

Plaiuri secelene

- An. I. Nr. 1 și 2.

Gând românesc

- An. II. Nr. 1-2. — Cluj.

Anuarul Școlii

- sup. de arte și meserii din Arad An. 1932—1933.

Lei 20.—

Tip. CORVIN, Arad.